

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Διπλωματική Εργασία

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΤΟΥ COVID-19 ΣΤΙΣ ΜΙΚΡΕΣ
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Της

ΦΙΛΙΠΠΗ ΛΑΓΟΥΜΤΖΗ ΣΥΚΟΥΔΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΑΣ:

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΙΟΤΡΑΣ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του μεταπτυχιακού
διπλώματος στη Διοίκηση Επιχειρήσεων

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2022

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η μελέτη των επιπτώσεων της πανδημίας του Covid-19 στις μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις της Ελλάδας, τόσο σε οικονομικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο γενικότερης λειτουργίας της ξενοδοχειακής μονάδας. Για τους σκοπούς της εργασίας, αναπτύχθηκε δομημένο ερωτηματολόγιο, το οποίο διανεμήθηκε σε ιδιοκτήτες και διοικητικά στελέχη μικρών ξενοδοχειακών μονάδων της Ελλάδος. Από την ανάλυση προέκυψε ότι η πανδημία του Covid-19 επέφερε σημαντικές αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις στις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες, περιορίζοντας, μεταξύ άλλων, τον κύκλο εργασιών τους καθώς και την ικανότητα πρόσβασης σε χρηματοδότηση και ανταπόκρισης στις οικονομικές υποχρεώσεις τους. Όσον αφορά στις λοιπές επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19 στη λειτουργία των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων, προέκυψε ότι η πανδημία επηρέασε αρνητικά τον αριθμό των εργαζομένων και τη φύση των εργασιακών σχέσεων, όχι όμως σε σημαντικό βαθμό. Παράλληλα, μειώθηκε σε σημαντικό βαθμό ο αριθμός των ξένων επισκεπτών αλλά δεν επηρεάστηκε σημαντικά ο αριθμός των Ελλήνων επισκεπτών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το εύρημα ότι οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις δεν κινδυνεύουν ή κινδυνεύουν σε μικρό μόνο βαθμό ως προς την επιβίωσή τους, από τις επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19. Τέλος, προέκυψε ότι η τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων, στις οποίες απασχολούνται οι ερωτώμενοι καθώς και η κερδοφορία ή μη των επιχειρήσεων κατά την τελευταία οικονομική χρήση, επηρέασαν με στατιστικά σημαντικό τρόπο, τις απόψεις τους για τις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας.

Λέξεις-κλειδιά: Covid-19, επιπτώσεις, τουριστικός κλάδος, μικρές ξενοδοχειακές μονάδες

ABSTRACT

The aim of the thesis was the study of the effect of Covid-19 pandemic on small hotels in Greece, both in economic terms and in terms of their general operation. For the purposes of the thesis, a structured questionnaire was developed and distributed to owners and managers of small hotels in Greece. The analysis of the data showed that Covid-19 pandemic had a serious negative economic impact on small hotels, contributing, among others, to the reduction of sales revenue, of the ability to access financing and their ability to meet with their financial obligations. Regarding pandemic's impact on the general operation of small hotels, it occurred that pandemic affected negatively employees' number and the nature of the working relations, but not significantly. Moreover, the number of foreign visitors was significantly reduced, contrary to the number of Greek visitors, whose number didn't change significantly. It is rather interesting the result that for small hotels in Greece, either there is no risk of not surviving because of the pandemic, or such risk is rather small. Finally, it occurred that current status of small hotels, where participants work along with the profitability of the hotels during the last year affected significantly participants' views regarding economic impacts of the pandemic.

Keywords: Covid-19, effect, tourism sector, small hotels

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	ii
ABSTRACT	iii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	iv
ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	vi
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	vii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ.....	ix
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
2. Ο ΚΛΑΔΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	4
2.1 Η έννοια του τουρισμού	4
2.2 Η φύση του τουρισμού	5
2.3 Το τουριστικό προϊόν	7
2.3.1 Ο τομέας των μεταφορών.....	7
2.3.2 Ο τομέας της διαμονής	8
2.3.3 Ο τομέας των βοηθητικών υπηρεσιών.....	9
2.3.4 Ο τομέας των πωλήσεων και της διανομής	9
3. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΤΟΥ COVID-19 ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	11
3.1 Οι επιπτώσεις της πανδημίας στον κλάδο του τουρισμού παγκοσμίως.....	11
3.2 Οι επιπτώσεις της πανδημίας στον κλάδο του τουρισμού στην Ελλάδα	13
3.3 Οι επιπτώσεις της πανδημίας στις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες	16
4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	20
4.1 Μεθοδολογική προσέγγιση.....	20
4.2 Ερευνητικό εργαλείο	21
4.3 Δείγμα έρευνας και διαδικασία συλλογής δεδομένων	23
4.4 Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων	23
5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ.....	25
5.1 Προφίλ δείγματος κι επιχειρήσεων	25
5.2 Αποτελέσματα ανάλυσης αξιοπιστίας.....	30
5.3 Περιγραφικά στατιστικά.....	31
5.4 Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων	32
5.4.1 Οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας.....	32
5.4.2 Λοιπές επιπτώσεις της πανδημίας.....	37

5.5	Αποτελέσματα ελέγχων T-test & Anova.....	44
6.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	46
6.1	Σύνοψη αποτελεσμάτων.....	46
6.2	Σύνδεση αποτελεσμάτων με τη βιβλιογραφία.....	48
6.3	Περιορισμοί και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	49
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	50
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α' – ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ.....	56
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β' – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΛΕΓΧΩΝ T-TEST & ANOVA.....	62

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1 - Μεταβολή διεθνών τουριστικών αφίξεων για το πρώτο πεντάμηνο του 2019 & του 2020.....	12
Εικόνα 2 - Αναμενόμενη εξέλιξη του αριθμού των συνολικών τουριστικών αφίξεων στην Ελλάδα έως το 2024	14
Εικόνα 3 - Αναμενόμενη εξέλιξη των συνολικών εσόδων από τον τουρισμό στην Ελλάδα έως το 2024.....	15

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 - Αποτελέσματα ανάλυσης αξιοπιστίας.....	31
Πίνακας 2 - Περιγραφικά στατιστικά μεταβλητών	32
Πίνακας 3 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στον κύκλο εργασιών	33
Πίνακας 4 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στην ικανότητα των επιχειρήσεων να ανταποκρίνονται στις οικονομικές τους υποχρεώσεις	33
Πίνακας 5 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στις εισπράξεις από μεμονωμένους πελάτες.....	34
Πίνακας 6 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στις εισπράξεις από μεγάλους tour operators	34
Πίνακας 7 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στην ικανότητα των επιχειρήσεων να έχουν πρόσβαση σε χρηματοδότηση	35
Πίνακας 8 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της ανάγκης επιστροφής προκαταβολών στις χρηματοροές των επιχειρήσεων	35
Πίνακας 9 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τη βοήθεια που παρείχαν τα κυβερνητικά μέτρα στήριξης.....	36
Πίνακας 10 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τη συμβολή της πανδημίας στην αύξηση του κόστους των παρεχόμενων υπηρεσιών.....	37
Πίνακας 11 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τη συμβολή της πανδημίας στην αύξηση των τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών	37
Πίνακας 12 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στη μείωση του αριθμού των εργαζομένων	38
Πίνακας 13 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στη φύση των εργασιακών σχέσεων	38
Πίνακας 14 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στη διαχείριση εγγράφων για απασχόληση προσωπικού από ξένες χώρες.....	39

Πίνακας 15 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στην εκτέλεση χειμερινών εργασιών συντήρησης των ξενοδοχειακών μονάδων	39
Πίνακας 16 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της υποχρέωσης τήρησης μέτρων υγιεινής στη λειτουργία των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων	40
Πίνακας 17 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στη μείωση του αριθμού των ξένων επισκεπτών στις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες	41
Πίνακας 18 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στη μείωση του αριθμού των Ελλήνων επισκεπτών στις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες	41
Πίνακας 19 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στο επιχειρηματικό μοντέλο των μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων	42
Πίνακας 20 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στις ενέργειες μάρκετινγκ των μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων	43
Πίνακας 21 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για την πιθανότητα μη επιβίωσης των επιχειρήσεων λόγω της πανδημίας	43
Πίνακας 22 - Αποτελέσματα ελέγχου t-test για το φύλο.....	62
Πίνακας 23 - Αποτελέσματα ελέγχου ANOVA για την ηλικία	62
Πίνακας 24 - Αποτελέσματα ελέγχου ANOVA για την εκπαίδευση	62
Πίνακας 25 - Αποτελέσματα ελέγχου t-test για την ιδιότητα του ερωτώμενου.....	63
Πίνακας 26 - Αποτελέσματα ελέγχου ANOVA για την τοποθεσία του ξενοδοχείου	63
Πίνακας 27 - Αποτελέσματα ελέγχου ANOVA για τον αριθμό των απασχολούμενων	63
Πίνακας 28 - Αποτελέσματα ελέγχου ANOVA για την τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης	63
Πίνακας 29 - Αποτελέσματα ελέγχου t-test για την κερδοφορία της επιχείρησης.....	64

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1 - Κατανομή δείγματος ως προς την ιδιότητα των συμμετεχόντων	25
Σχήμα 2 - Κατανομή δείγματος ως προς το φύλο των συμμετεχόντων	26
Σχήμα 3 - Κατανομή δείγματος ως προς την ηλικία των συμμετεχόντων	27
Σχήμα 4 - Κατανομή δείγματος ως προς το εκπαιδευτικό υπόβαθρο των συμμετεχόντων .	27
Σχήμα 5 - Κατανομή δείγματος ως προς την τρέχουσα κατάσταση λειτουργίας της επιχείρησης.....	28
Σχήμα 6 - Κατανομή δείγματος ως προς την κερδοφορία των επιχειρήσεων.....	29
Σχήμα 7 - Κατανομή δείγματος ως προς τον αριθμό των υπαλλήλων.....	30
Σχήμα 8 - Κατανομή δείγματος ως προς την τοποθεσία της ξενοδοχειακής μονάδας.....	30

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πανδημία του Covid-19 επηρέασε σημαντικά την παγκόσμια οικονομία και την ανθρώπινη ζωή (Karatepe *et al.*, 2021; Lim and To, 2021). Συνολικά, η πανδημία του Covid-19 προκάλεσε μαζικές παγκόσμιες οικονομικές και χρηματοοικονομικές διαταραχές, οι οποίες οδήγησαν σε δραματική πτώση στις χρηματιστηριακές αγορές και τις τιμές των εμπορευμάτων. Μάλιστα, σύμφωνα με προγενέστερες έρευνες της διεθνούς βιβλιογραφίας αναφορικά με τις επιπτώσεις επιδημιών στη χρηματοοικονομική απόδοση των ξενοδοχειακών μονάδων (Chen *et al.*, 2007) και των εστιατορίων (Kim *et al.*, 2020), οι πανδημίες οδηγούν σε μείωση των αποδόσεων των μετοχών. Ωστόσο, οι αρνητικές συνέπειες της πανδημίας του Covid-19 αναμένεται ότι θα είναι ακόμη χειρότερες.

Η βιομηχανία του τουρισμού και της φιλοξενίας έχει επηρεαστεί και στο παρελθόν από πανδημίες. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η περίπτωση της πανδημίας του SARS στις αρχές της δεκαετίας του 2000 και η πιο πρόσφατη περίπτωση της πανδημίας του MERS (Jamal and Budke, 2020). Αν και γενικότερα, οι κρίσεις φαίνεται ότι επιφέρουν μακροπρόθεσμες και δυσμενείς επιπτώσεις στα ταξιδιωτικά μοτίβα, την τουριστική ζήτηση και την εικόνα των διάφορων προορισμών (Corbet *et al.*, 2019), η τουριστική βιομηχανία αποδείχθηκε στο παρελθόν ανθεκτική. Πράγματι, στις περισσότερες περιπτώσεις κρίσεων, οι προορισμοί επανέκτησαν την εικόνα τους (Seabra *et al.*, 2020), ειδικότερα όταν προϋπήρχαν και τίθεντο σε ισχύ στρατηγικές διαχείρισης κρίσεων (Alonso-Almeida and Bremser, 2013). Ωστόσο, η εμφάνιση του Covid-19 και η ταχύτερη εξάπλωσή του επέφεραν πρωτοφανείς επιπτώσεις στην παγκόσμια αγορά τουρισμού και φιλοξενίας, προκαλώντας την ανησυχία σχετικά με το μέλλον του παγκόσμιου τουριστικού κλάδου. Συγκεκριμένα, ακαδημαϊκοί εκτιμούν ότι οι επιπτώσεις του Covid-19 στις αντιλήψεις των τουριστών περί κινδύνου και στο μάρκετινγκ των διαφόρων προορισμών, θα είναι μακροπρόθεσμες και θα εξακολουθήσουν ακόμη και όταν η πανδημία τεθεί υπό έλεγχο (Ying *et al.*, 2020).

Αναλυτικά, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οι χώρες σε όλον τον κόσμο επέβαλλαν αυστηρούς ταξιδιωτικούς περιορισμούς κι έκλεισαν τα σύνορά τους, εμποδίζοντας τα διεθνή ταξίδια (Peterson and DiPietro, 2021). Λόγω των έκτακτων περιορισμών στις μετακινήσεις, η τουριστική βιομηχανία ήταν ένας από τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας που επηρεάστηκε σε ιδιαίτερα μεγάλο βαθμό (MacSween and Canziani, 2021; Ghaharian *et al.*,

2021). Ειδικότερα, οι αεροπορικές εταιρίες καθήλωσαν τους στόλους τους κι έπαυσαν τις λειτουργίες τους (Sahin, 2020), ενώ ο διεθνής ξενοδοχειακός κλάδος επηρεάστηκε, επίσης, σημαντικά, καθώς ξενοδοχειακές μονάδες σε διάφορα κράτη αναγκάστηκαν να διακόψουν προσωρινά τη λειτουργία τους ως αποτέλεσμα των απαγορεύσεων κυκλοφορίας που επέβαλλαν οι κυβερνήσεις (Farmaki *et al.*, 2020). Πέραν των οικονομικών επιπτώσεων, η πανδημία του Covid-19 επέφερε και πολιτικές και κοινωνικές επιπτώσεις (Jairugia *et al.*, 2021). Καθώς ο αριθμός των κρουσμάτων παρουσίαζε αύξηση, ασκούνταν αυξημένη πίεση για παύση της δραστηριότητας της τουριστικής βιομηχανίας, ενώ άρχισαν να εφαρμόζονται μέτρα και περιορισμοί, μεταξύ των οποίων η κοινωνική απόσταση, η απαγόρευση κυκλοφορίας, η εξ' αποστάσεως εργασία, η υποχρεωτική ή μη καραντίνα και ο έλεγχος του πλήθους (Jairugia *et al.*, 2021). Επιπλέον, καταγράφηκε πτώση του αριθμού των διεθνών τουριστών κατά περίπου 78%, γεγονός που οδήγησε σε απώλειες της τουριστικής βιομηχανίας κατά \$1.2 τρις. Οι παραπάνω αριθμοί αντιπροσωπεύουν τη μεγαλύτερη μείωση του αριθμού των θέσεων εργασίας στην τουριστική βιομηχανία, η οποία είναι κατά επτά περίπου φορές μεγαλύτερη από την αντίστοιχη που έλαβε χώρα μετά την 11^η Σεπτεμβρίου (UNWTO, 2020). Παράλληλα, παρατηρήθηκε μείωση στην τουριστική ζήτηση, η οποία οδήγησε σε σημαντικές χρηματοοικονομικές δυσκολίες (Wieczorek-Kosmala, 2021).

Λαμβάνοντας υπόψη την έκταση των επιπτώσεων του Covid-19 στην παγκόσμια και κατ' επέκταση την Ελληνική τουριστική βιομηχανία, η παρούσα εργασία επιδιώκει να μελετήσει το βαθμό και τον τρόπο με τον οποίον η πανδημία του Covid-19 επηρέασε τις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Επιπλέον, πέραν των επιπτώσεων της πανδημίας στις ξενοδοχειακές μονάδες σε οικονομικό επίπεδο, η εργασία εξετάζει τις επιπτώσεις της πανδημίας και σε άλλα επίπεδα, όπως σε επίπεδο απασχόλησης, σε επίπεδο λειτουργιών κλπ. Βάσει των παραπάνω, το κύριο ερευνητικό ερώτημα της εργασίας είναι το εξής: **«ποιες είναι οι επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19 στις μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα;»**, ενώ οι επιμέρους στόχοι της εργασίας είναι η μελέτη των επιπτώσεων της πανδημίας στον παγκόσμιο τουριστικό κλάδο και στην Ελληνική τουριστική βιομηχανία.

Δεδομένου ότι η πανδημία του Covid-19 βρίσκεται σε εξέλιξη, με αποτέλεσμα να μην είναι ακόμη γνωστές οι πλήρεις συνέπειες αυτής για τις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες, τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την έρευνα που λαμβάνει χώρα στα πλαίσια της εργασίας, μπορούν να αξιολογηθούν αφενός από ιδιοκτήτες μικρών ξενοδοχειακών

μονάδων, αφετέρου από στελέχη που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων στην Ελλάδα. Ειδικότερα, οι προαναφερόμενοι μπορούν να αποκτήσουν μία σφαιρική εικόνα για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο κλάδος των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων λόγω της πανδημίας, ενώ παράλληλα, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της έρευνας, μπορούν να προχωρήσουν στη λήψη μέτρων για την αποφυγή ή τον περιορισμό των συνεπειών της πανδημίας.

Η υπόλοιπη εργασία δομείται ως εξής: στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας πραγματοποιείται μία λεπτομερής ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας αναφορικά με τον κλάδο του τουρισμού και ειδικότερα την έννοια και τη φύση του τουρισμού και το τουριστικό προϊόν. Όμοια, στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας πραγματοποιείται ανασκόπηση της διεθνούς κι Ελληνικής βιβλιογραφίας αναφορικά με τις επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19: (i) στην παγκόσμια τουριστική βιομηχανία, (ii) στην Ελληνική τουριστική βιομηχανία και (iii) στις ξενοδοχειακές μονάδες και μικρές ξενοδοχειακές μονάδες. Το τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας περιγράφει τη μεθοδολογική προσέγγιση που υιοθετήθηκε για τους σκοπούς της εργασίας, με αναφορά στο ερευνητικό εργαλείο, τη μέθοδο συλλογής των δεδομένων και τη μέθοδο ανάλυσης των δεδομένων. Στο πέμπτο κεφάλαιο της εργασίας, παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα της έρευνας. Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο της εργασίας πραγματοποιείται μία σύνοψη των συμπερασμάτων της εργασίας, γίνεται σύνδεση των αποτελεσμάτων της έρευνας με τη σχετική βιβλιογραφία, παρουσιάζονται οι θεωρητικές και πρακτικές προεκτάσεις της έρευνας και οι περιορισμοί αυτής ενώ γίνονται προτάσεις για περαιτέρω σχετική έρευνα.

2. Ο ΚΛΑΔΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

2.1 Η έννοια του τουρισμού

Οι άνθρωποι γίνονται τουρίστες όταν εθελοντικά απομακρύνονται από το σύνθητες περιβάλλον τους, στο οποίο κατοικούν, για να επισκεφθούν κάποιο άλλο περιβάλλον (Camilleri, 2018), ανεξάρτητα από το πόσο κοντά ή μακριά βρίσκεται το τελευταίο (Hall, 2008; Holloway and Taylor, 2006). Κατά συνέπεια, οι τουρίστες είναι επισκέπτες και αυτό που κάνουν όταν επισκέπτονται έναν άλλον τόπο, μπορεί να θεωρηθεί ως τουρισμός. Το 1963, το Συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για τα Διεθνή Ταξίδια και τον Τουρισμό συμφώνησε ως προς τη χρήση του όρου «επισκέπτης» για την περιγραφή ατόμων που επισκέπτονται μία άλλη χώρα. Πρόκειται για έναν ορισμό που καλύπτει δύο κατηγορίες επισκεπτών (Camilleri, 2018): (i) τους τουρίστες, οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως προσωρινοί επισκέπτες που διαμένουν για τουλάχιστον 24 ώρες σε έναν προορισμό και οι οποίοι συνήθως ταξιδεύουν για λόγους υγείας, διακοπών, σπουδών, για θρησκευτικούς ή εκπαιδευτικούς λόγους και (ii) τους εκδρομείς, συμπεριλαμβανομένων των ταξιδιωτών κρουαζιέρας, οι οποίοι μπορεί να θεωρηθούν ως προσωρινοί επισκέπτες εάν παραμείνουν σε έναν προορισμό για λιγότερο από 24 ώρες. Ωστόσο, οι παραπάνω ορισμοί δε λαμβάνουν υπόψη τους τους εσωτερικούς τουρίστες, με αποτέλεσμα το 1976, το Ινστιτούτο Τουρισμού να περιγράψει τον τουρισμό ως την προσωρινή, βραχυπρόθεσμη μετακίνηση ανθρώπων σε προορισμούς εκτός των τόπων, όπου τυπικά κατοικούν κι εργάζονται. Ως εκ τούτου, ο τουρισμός περιλαμβάνει τη μετακίνηση ανθρώπων για όλους τους σκοπούς, συμπεριλαμβανομένων των ημερήσιων επισκέψεων ή εκδρομών (Cooper *et al.*, 2008; Holloway and Taylor, 2006).

Αυτός ο ευρύτερος ορισμός αναδιαμορφώθηκε ελαφρώς το 1981, κατά τη διάρκεια του Διεθνούς Συνεδρίου για τον Τουρισμό Αναψυχής. Σύμφωνα με το νέο ορισμό που προέκυψε (Camilleri, 2018), ο τουρισμός μπορεί να ορίζεται σε όρους συγκεκριμένων δραστηριοτήτων, που αναλαμβάνονται από επιλογή και λαμβάνουν χώρα εκτός του οικείου περιβάλλοντος. Ο τουρισμός μπορεί να περιλαμβάνει ή όχι διανυκτέρευση μακριά από το σπίτι. Το 1991, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού των Ηνωμένων Εθνών δήλωσε ότι ο τουρισμός συνιστά τις δραστηριότητες των ατόμων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε μέρη εκτός του συνήθους περιβάλλοντος τους, για μέγιστο χρονικό διάστημα ενός συνεχόμενου

έτους, για λόγους αναψυχής, για επαγγελματικούς ή άλλους λόγους (Camilleri, 2018). Σε αυτό το πλαίσιο, είναι δυνατή η διάκριση μεταξύ εσωτερικού και διεθνούς τουρισμού (Yuksel, 2004). Ο εσωτερικός τουρισμός αναφέρεται σε ταξίδι που πραγματοποιείται αποκλειστικά εντός των εθνικών συνόρων της χώρας του ταξιδιώτη, ενώ ο διεθνής τουρισμός αναφέρεται σε ταξίδι που πραγματοποιείται εκτός των εθνικών συνόρων της χώρας του ταξιδιώτη.

2.2 Η φύση του τουρισμού

Οι ταξιδιώτες διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: (i) σε αυτούς που ταξιδεύουν για επαγγελματικούς σκοπούς και (ii) σε αυτούς που ταξιδεύουν με προσωπικό κίνητρο, συμπεριλαμβανομένων των επισκέψεων σε φίλους και συγγενείς, των σπουδών, του αθλητισμού, της υγείας κλπ. Όσον αφορά στην πρώτη κατηγορία ταξιδιωτών, η απόφαση να ταξιδέψουν καθώς και η απόφαση ως προς τον προορισμό, δε λαμβάνεται από τους ίδιους. Οι επαγγελματικοί ταξιδιώτες δεν ταξιδεύουν με σκοπό να απολαύσουν τα αξιοθέατα του προορισμού, ενώ το ταξίδι τους οργανώνεται συνήθως σε σύντομο χρονικό διάστημα και για συγκεκριμένες και σύντομες χρονικές περιόδους (Swarbrooke and Horner, 2001). Για τους προαναφερόμενους λόγους, οι επαγγελματικοί ταξιδιώτες αναζητούν στον προορισμό τους την ευκολία των συχνών και τακτικών μεταφορικών μέσων, των αποτελεσματικών και αξιόπιστων υπηρεσιών και των ποιοτικών υποδομών διαμονής (Jafari, 2002). Συχνά, οι επαγγελματικοί ταξιδιώτες δεν ασχολούνται με το ζήτημα του κόστους του ταξιδιού, καθώς ο εργοδότης αναλαμβάνει να καλύψει το εν λόγω κόστος (Gustafson, 2012), με αποτέλεσμα οι υψηλές τιμές να μην τους αποθαρρύνουν από το να ταξιδέψουν και οι χαμηλές τιμές να μην τους ενθαρρύνουν να ταξιδεύουν συχνότερα. Ως αποτέλεσμα, η ζήτηση για το συγκεκριμένο τύπο ταξιδιών χαρακτηρίζεται ως ανελαστική (Gillen *et al.*, 2003; Brons *et al.*, 2002).

Από την άλλη πλευρά, τα ταξίδια αναψυχής είναι ιδιαίτερα ελαστικά για τους ταξιδιώτες που χαρακτηρίζονται από ευαισθησία ως προς την τιμή. Οι χαμηλότερες τιμές διακοπών σε συγκεκριμένους προορισμούς συνήθως οδηγούν σε αύξηση του συνολικού αριθμού των ταξιδιωτών (Hall, 2008). Οι λιτοί τουρίστες συνήθως αναζητούν οικονομικές διακοπές (Xiang, 2013), με αποτέλεσμα να είναι προετοιμασμένοι να καθυστερήσουν το ταξίδι τους

ή να προχωρήσουν σε κρατήσεις αρκετά νωρίτερα από την ημερομηνία του ταξιδιού, εάν μία τέτοια πράξη συνεπάγεται σημαντική μείωση του ταξιδιωτικού κόστους (Russo, 2002).

Σε κάθε περίπτωση, το αυξανόμενο διαθέσιμο εισόδημα μεταξύ διαφόρων πληθυσμών από ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες συμβάλλει στον περιορισμό της ελαστικότητας της τιμής για πολλούς ταξιδιωτικούς πράκτορες, δεδομένου ότι διακοπές σε πολυτελείς χειμερινούς προορισμούς, οι κρουαζιέρες, τα ιδιαίτερα ενδιαφέρονται και τα ταξίδια μεγάλων αποστάσεων εξακολουθούν να προσελκύουν σημαντικά ποσοστά ταξιδιωτών (UNWTO, 2020).

Ο Sharpley (1994) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το κίνητρο για ταξίδι μπορεί να οφείλεται σε εξωτερικούς ή εσωτερικούς παράγοντες. Τα εξωτερικά τουριστικά κίνητρα επηρεάζονται συχνά από την ανάγκη απόδρασης από τις πιέσεις και τις συνθήκες της καθημερινής ζωής που βιώνει ο τουρίστας στην κοινωνία του. Από την άλλη πλευρά, τα εσωτερικά κίνητρα των ταξιδιωτών προκύπτουν από εσωτερικές, ψυχολογικές ανάγκες, όπως η αυτοεκτίμηση ή η ανάγκη για συντροφιά. Σύμφωνα με τον Sharpley (1994), τα κίνητρα των τουριστών προκύπτουν από ένα πλήθος κοινωνικών, οικονομικών, δημογραφικών και ψυχολογικών παραγόντων, οι οποίοι διαφέρουν μεταξύ των μεμονωμένων τουριστών. Περαιτέρω, ο Sharpley (1994) επισημαίνει ότι οι προαναφερόμενοι παράγοντες δεν είναι σταθεροί και μπορούν να μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου και τους περιγράφει αναλυτικά ως εξής:

- **Φυσικοί παράγοντες υποκίνησης**, οι οποίοι αφορούν στην ανανέωση του σώματος και του μυαλού για λόγους υγείας, για τη συμμετοχή σε αθλήματα, για λόγους ευχαρίστησης, ενθουσιασμού, αγορών και ψυχαγωγίας, μεταξύ άλλων.
- **Πολιτιστικοί παράγοντες υποκίνησης**, οι οποίοι αφορούν στην περιέργεια σχετικά με ξένες χώρες, ανθρώπους και μέρη, στο ενδιαφέρον για την τέχνη, τη μουσική, την παράδοση και την αρχιτεκτονική, το ενδιαφέρον για ιστορικά σημεία και την εμπειρία συγκεκριμένων γεγονότων, μεταξύ άλλων.
- **Προσωπικοί παράγοντες υποκίνησης**, οι οποίοι αφορούν σε επισκέψεις σε φίλους και συγγενείς, στη γνωριμία με νέους ανθρώπους και στην αναζήτηση φιλίας, στην αναζήτηση νέων και διαφορετικών εμπειριών σε διαφορετικά περιβάλλοντα, στην ανάγκη απόδρασης από το μόνιμο κοινωνικό περιβάλλον, στον προσωπικό

ενθουσιασμό για το ταξίδι και στην επίσκεψη τόπων και ανθρώπων για πνευματικούς σκοπούς, μεταξύ άλλων.

- **Παράγοντες υποκίνησης λόγω κύρους και κατάστασης**, οι οποίοι αφορούν στην εξακολούθηση της εκπαίδευσης και της μάθησης, στην αναζήτηση επιχειρηματικών επαφών κι επαγγελματικών στόχων, στην παρακολούθηση συνεδρίων, στην ενίσχυση του εγώ, στην αισθησιακή απόλαυση και στη μόδα, μεταξύ άλλων.

2.3 Το τουριστικό προϊόν

Η κύρια λειτουργία της τουριστικής βιομηχανίας είναι η εξυπηρέτηση των ταξιδιωτών και η επιτυχία της εξαρτάται από τις θετικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ όλων των επιμέρους τομέων που απαρτίζουν τον κλάδο του τουρισμού. Σε αυτούς, συμπεριλαμβάνονται τέσσερις βασικοί τομείς (Camilleri, 2018): (i) ο τομέας των μεταφορών, (ii) ο τομέας της διαμονής, (iii) ο τομέας των βοηθητικών υπηρεσιών και (iv) ο τομέας των πωλήσεων και της διανομής.

2.3.1 Ο τομέας των μεταφορών

Τα είδη των μεταφορών που είναι διαθέσιμα στους τουρίστες διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες (Camilleri, 2018): (i) τις μεταφορές μέσω αέρα, (ii) τις μεταφορές μέσω νερού και (iii) τις οδικές ή σιδηροδρομικές μεταφορές. Η ανάγκη των τουριστών για μεταφορά μπορεί να διακριθεί περαιτέρω σε ανάγκη μεταφοράς από το σημείο προέλευσης στο σημείο προορισμού κι επιστροφής από το σημείο προορισμού στο σημείο προέλευσης, μεταφοράς μεταξύ των σημείων προορισμού, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι τουρίστες ταξιδεύουν σε περισσότερους από έναν προορισμούς και μετακίνησης εντός των σημείων προορισμών (Camilleri, 2018).

Γενικότερα, το ταξίδι μέσω αέρα χρησιμοποιείται προκειμένου ο ταξιδιώτης να προσεγγίσει μακρινούς προορισμούς. Για τις κοντινότερες αποστάσεις, οι τουρίστες μπορεί να ταξιδεύουν με αυτοκίνητο, τρένο ή κάποιες φορές πλοίο. Το ταξίδι μεταξύ των διαφόρων προορισμών μπορεί να πραγματοποιηθεί και μέσω αέρα, αν και η συγκεκριμένη επιλογή εξαρτάται από το πόσο μακριά από τη χώρα προέλευσης βρίσκεται ο προορισμός. Συνήθως, οι τουρίστες επιθυμούν να δοκιμάσουν διαφορετικές μορφές μέσων μεταφοράς, οι οποίες συχνά εμπλουτίζουν τη συνολική τουριστική εμπειρία. Επιπλέον, πολλές χώρες προσφέρουν

λιγότερο συνήθεις μορφές μεταφοράς, όπως τελεφερίκ, μονοσιδηροδρόμους κλπ, οι οποίες συνιστούν οι ίδιες αξιοθέατα (Camilleri, 2018).

2.3.2 Ο τομέας της διαμονής

Ο τομέας της διαμονής αποτελείται από διαφορετικές μορφές υποδομών φιλοξενίας, οι οποίες κατηγοριοποιούνται ως υπηρεσία ή εγκαταστάσεις αυτο-εξυπηρέτησης. Οι υπηρεσίες διαμονής μπορεί να περιλαμβάνουν ξενοδοχειακές μονάδες, πανδοχεία κλπ, ενώ οι εγκαταστάσεις αυτο-εξυπηρέτησης μπορεί να περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, εγκαταστάσεις κάμπινγκ, τροχόσπιτα, ενοικιαζόμενα διαμερίσματα, ενοικιαζόμενες βίλλες κλπ. Η διαμονή με ημιδιατροφή περιλαμβάνει συνήθως πρωινό και δείπνο, ενώ η υπηρεσία με πλήρη διατροφή περιλαμβάνει και την παροχή γεύματος (Camilleri, 2018). Τα ξενοδοχεία αποτελούν τους πλέον σημαντικούς κι ευρέως αναγνωρισμένους παρόχους υπηρεσιών διανυκτέρευσης για τουρίστες κι επαγγελματικούς ταξιδιώτες.

Ιστορικά, οι εγκαταστάσεις διαμονής βρίσκονταν κατά μήκος κύριων οδών μεταφοράς, ειδικότερα σε σημεία διασταυρώσεων. Αντίστοιχα, ξενοδοχειακές μονάδες αναπτύχθηκαν κοντά σε σιδηροδρομικούς σταθμούς και σε αεροδρόμια (Camilleri, 2018). Οι εγκαταστάσεις διαμονής που βρίσκονται κοντά σε κύριες μεταφορικές οδούς έχουν σχεδιαστεί με σκοπό την εξυπηρέτηση της αγοράς διαμετακόμισης, δηλαδή των ανθρώπων που βρίσκονται καθ' οδόν. Από την άλλη πλευρά, οι τουρίστες που βρίσκονται σε καθεστώς διακοπών επιθυμούν συνήθως να διαμένουν όσο το δυνατόν πιο κοντά σε βασικά κέντρα τουριστικής δραστηριότητας. Εάν το κύριο αξιοθέατο είναι η θάλασσα, οι τουρίστες θα θέλουν να μείνουν όσο το δυνατόν πλησιέστερα στη θάλασσα. Αντίστοιχα, οι επαγγελματικοί ταξιδιώτες μπορεί να χρειάζονται διαμονή κοντά στο σημείο της επιχειρηματικής δραστηριότητάς τους. Αν και η τοποθεσία θεωρείται γενικότερα ο πλέον σημαντικός παράγοντας της κερδοφορίας μίας μονάδας διαμονής, άλλοι παράγοντες, όπως η τιμή και οι εγκαταστάσεις, θεωρούνται εξίσου σημαντικοί για τον κλάδο της φιλοξενίας (Camilleri, 2018).

Μάλιστα, η τιμή μπορεί να αποτελέσει περιοριστικό παράγοντα για πολλούς ταξιδιώτες αναψυχής. Επιπλέον, ενδέχεται να θέσει περιορισμούς ως προς την επιλογή της μονάδας διαμονής, δεδομένου ότι πολλοί τουρίστες έχουν συγκεκριμένο προϋπολογισμό. Το μέγεθος της ξενοδοχειακής μονάδας μπορεί, επίσης, να θεωρηθεί ως βασική παράμετρος του

προϊόντος φιλοξενίας, δεδομένου ότι κάποιοι ταξιδιώτες θεωρούν τις μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες απρόσωπες και κρύες, ενώ άλλοι αντιλαμβάνονται τα μεγάλα ξενοδοχεία ως περισσότερο αξιόπιστα ως προς την παροχή ενός εγγυημένου ελάχιστου επιπέδου υπηρεσίας (Camilleri, 2018). Τέλος, οι ανέσεις του ξενοδοχείου θεωρούνται ένα ακόμη σημαντικό κριτήριο για τους τουρίστες, ιδιαίτερα για τους επαγγελματικούς ταξιδιώτες, οι οποίοι ενδεχομένως χρειάζονται συγκεκριμένες εξειδικευμένες υπηρεσίες.

2.3.3 Ο τομέας των βοηθητικών υπηρεσιών

Ένας σημαντικός αριθμός τουριστών ενδεχομένως επιθυμεί να διασκεδάσει, να ψυχαγωγηθεί ή να συμμετέχει σε δραστηριότητες κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του. Σε αυτήν την περίπτωση, οι ταξιδιώτες χρειάζονται πληροφορίες σχετικά με τις βοηθητικές υπηρεσίες που παρέχονται στον προορισμό τους, συμπεριλαμβανομένων των δραστηριοτήτων και των αξιοθέατων (Camilleri, 2018). Οι εγκαταστάσεις αγορών, εστίασης κι ασύρματου διαδικτύου είναι, επίσης, σημαντικές πτυχές του τουριστικού προϊόντος, ενώ η πρόσβαση σε επιχειρηματικά κέντρα, σε διερμηνείς, σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και σε εγκαταστάσεις επικοινωνίας μπορεί να αποτελέσουν απαραίτητες προϋποθέσεις στον τουριστικό προορισμό (Camilleri, 2018).

2.3.4 Ο τομέας των πωλήσεων και της διανομής

Στην περίπτωση του τουρισμού, σχεδόν πάντα, ο καταναλωτής μετακινείται προς το προϊόν, σε αντίθεση με τις περιπτώσεις άλλων κλάδων, στους οποίους ενδέχεται το προϊόν να μετακινείται προς τον καταναλωτή. Το τουριστικό προϊόν και ο καταναλωτής χωρίζονται συνήθως από τη γεωγραφική απόσταση (Camilleri, 2018). Το σύστημα, μέσω του οποίου ένα τουριστικό προϊόν πωλείται στον τουρίστα είναι γνωστό ως το σύστημα διανομής πωλήσεων. Όμοια με άλλες βιομηχανίες, η διανομή των τουριστικών πωλήσεων διεξάγεται μέσω παρόχων υπηρεσιών (συμπεριλαμβανομένων των αεροπορικών εταιριών, των ξενοδοχείων κλπ), των χονδρεμπόρων (ταξιδιωτικοί πράκτορες) και των παρόχων υπηρεσιών λιανικής (ταξιδιωτικά γραφεία), οι οποίοι είναι γνωστοί ως ενδιάμεσοι (Camilleri, 2018). Σήμερα, οι περισσότεροι καταναλωτές προχωρούν σε αγορά τουριστικών

προϊόντων και υπηρεσιών μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, με αποτέλεσμα αρκετά πάροχοι υπηρεσιών και ταξιδιωτικοί πράκτορες να πραγματοποιούν πωλήσεις άμεσα μέσω των εταιρικών ιστοτόπων τους, ή μέσω ταξιδιωτικών μηχανών αναζήτησης (Schegg and Stangl, 2017).

Στον κλάδο του τουρισμού, ο παραγωγός ταυτίζεται με τον προμηθευτή της υπηρεσίας, δηλαδή των προμηθευτή του μεταφορικού μέσου, της διαμονής ή των βοηθητικών υπηρεσιών. Ο χονδρέμπορος είναι γνωστός ως ταξιδιωτικός πράκτορας και ο λιανέμπορος είναι συνήθως ταξιδιωτικό πρακτορείο. Οι προμηθευτές είναι οι οργανισμοί που παρέχουν τα πραγματικά συστατικά στοιχεία της εκδρομής, ενώ παράλληλα, άλλοι προμηθευτές περιλαμβάνουν οργανισμούς που προσφέρουν δραστηριότητες και οργανισμούς που προσφέρουν αξιοθέατα, όπως θεματικά πάρκα, μουσεία κλπ (Camilleri, 2018).

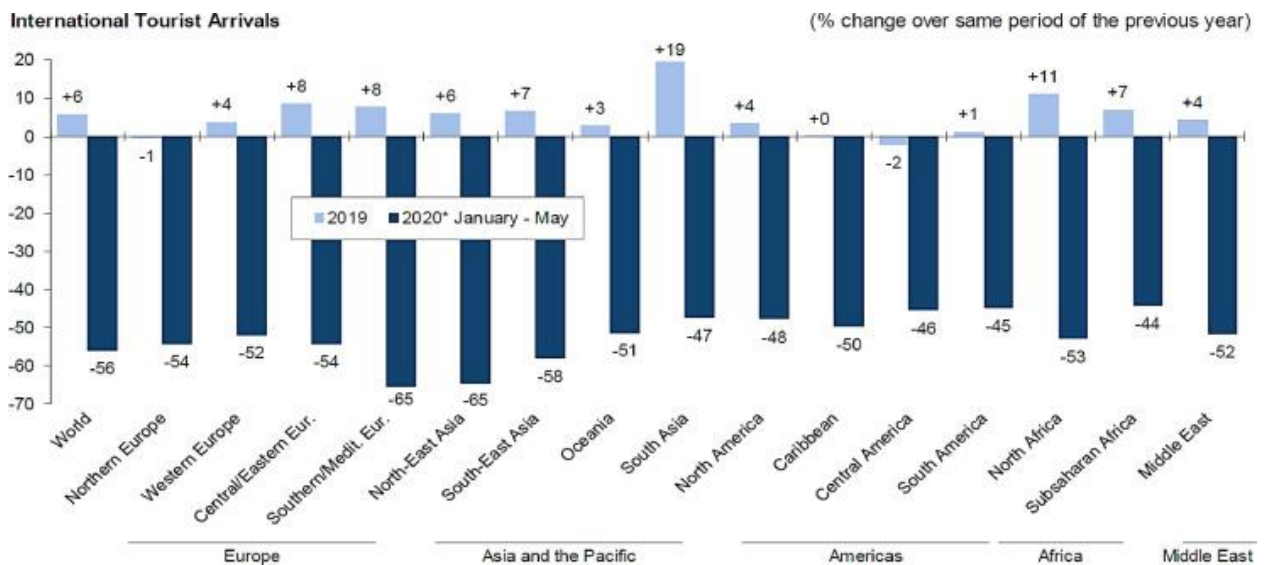
Οι χονδρέμποροι είναι οι ταξιδιωτικοί πράκτορες, οι οποίοι μπορεί, επίσης, να παρέχουν ολοκληρωμένα πακέτα εκδρομών (συμπεριλαμβανομένης της μεταφοράς και της διαμονής). Παραδοσιακά, οι ταξιδιωτικοί πράκτορες κατηγοριοποιούνται είτε ως πράκτορες εισερχόμενου τουρισμού, είτε ως πράκτορες εξερχόμενου τουρισμού. Οι πράκτορες εισερχόμενου τουρισμού διοργανώνουν πακέτα διακοπών για τουρίστες που εισέρχονται στη χώρα, στην οποία είναι εγκατεστημένος ο πράκτορας, ενώ οι πράκτορες εξερχόμενου τουρισμού οργανώνουν πακέτα διακοπών εκτός της χώρας, στην οποία είναι εγκατεστημένοι (Camilleri, 2018). Τέλος, το ταξιδιωτικό πρακτορείο (ο πάροχος υπηρεσιών λιανικής), πουλά τα πακέτα διακοπών στους καταναλωτές.

3. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΤΟΥ COVID-19 ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

3.1 Οι επιπτώσεις της πανδημίας στον κλάδο του τουρισμού παγκοσμίως

Έως και το 2019, η συμβολή του τουριστικού και του ταξιδιωτικού κλάδου στην παγκόσμια οικονομία ήταν καθοριστική. Ειδικότερα, το 2019, ο τουριστικός και ταξιδιωτικός κλάδος οδήγησε σε αύξηση της τάξης των \$ 9,3 τρις. στην παγκόσμια οικονομία, με άμεση συμβολή ύψους \$ 2,9 τρις (Abbas *et al.*, 2021). Ωστόσο, η πρόσφατη πανδημία του Covid-19 έπληξε την παγκόσμια οικονομία, επιφέροντας άμεσες επιπτώσεις σε επιχειρήσεις που σχετίζονται με τον κλάδο του τουρισμού, όπως οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της εστίασης, των ταξιδιών και της φιλοξενίας (Liew, 2020). Μάλιστα, ο κλάδος του τουρισμού επηρεάστηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό από την πανδημία του Covid-19, καθώς βίωσε δραστική μείωση της ζήτησης και σημαντικές απώλειες θέσεων εργασίας σε παγκόσμιο επίπεδο, θέτοντας πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις σε κίνδυνο (Maniga, 2020).

Αναλυτικά, κατά τη διάρκεια της πανδημίας του Covid-19, η ταξιδιωτική και τουριστική βιομηχανία παρουσίασε απότομη πτώση της τάξης του 98% το Μάιο 2020, γεγονός που οφείλεται στην απαγόρευση των ταξιδιών και της επιβολής περιορισμών παγκοσμίως, στα πλαίσια της λήψης μέτρων για τον περιορισμό της μετάδοσης της πανδημίας. Κατά τους πρώτους πέντε μήνες του 2020, σημειώθηκε δραστική μείωση της τάξης του 56% στις αφίξεις των τουριστών παγκοσμίως, σε σύγκριση με την αντίστοιχη χρονική περίοδο για το 2019 (Abbas *et al.*, 2021). Πρόκειται για μείωση των αφίξεων κατά περίπου 300 εκατομμύρια, η οποία μεταφράζεται σε απώλειες της τάξης των \$ 320 δις., σε όρους διεθνών τουριστικών εσόδων, με βάση τα έσοδα από τις εξαγωγές και η οποία υπολογίζεται ότι είναι περίπου 300% ισχυρότερη από την αντίστοιχη μείωση που παρατηρήθηκε λόγω των επιπτώσεων της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης του 2009 (Abbas *et al.*, 2021). Η εικόνα που ακολουθεί (Εικόνα 1), παρουσιάζει τη μεταβολή των διεθνών τουριστικών αφίξεων ανά προορισμό για τη χρονική περίοδο του πρώτου πενταμήνου του 2019 και του πρώτου πενταμήνου του 2020.

(Πηγή: Abbas *et al.*, 2021)

Εικόνα 1 - Μεταβολή διεθνών τουριστικών αφίξεων για το πρώτο πεντάμηνο του 2019 & του 2020

Ως άμεση συνέπεια της πανδημίας, το Παγκόσμιο Συμβούλιο Τουρισμού και Ταξιδιών (World Travel and Tourism Council) προειδοποίησε ότι 50 εκατομμύρια θέσεις εργασίας στον τουριστικό και ταξιδιωτικό κλάδο παγκοσμίως, μπορεί να βρίσκονται σε κίνδυνο (Nicola *et al.*, 2020). Συνολικά, η πανδημία του Covid-19 οδήγησε σε μία άνευ προηγουμένου παγκόσμια οικονομική και υγειονομική κρίση και διατάραξε την πορεία των βασικότερων τομέων της παγκόσμιας οικονομίας (Abbas *et al.*, 2021). Η μεγάλη έκταση της πανδημίας είναι πιθανό να επιφέρει περισσότερο παρατεταμένες επιπτώσεις στο διεθνή τουριστικό κλάδο, σε σύγκριση με άλλες βιομηχανίες, οι οποίες αναμένεται να μετριαστούν μόλις αρθούν τα έντονα περιοριστικά μέτρα. Το προαναφερόμενο γεγονός μπορεί να αποδοθεί εν μέρει και στις πιθανές μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στις συμπεριφορές των ανθρώπων, οι οποίοι ενδεχομένως να είναι περισσότερο διστακτικοί να ταξιδέψουν στο εξωτερικό στο μέλλον (Maniga, 2020).

3.2 Οι επιπτώσεις της πανδημίας στον κλάδο του τουρισμού στην Ελλάδα

Η άμεση συμβολή του τουρισμού στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της Ελλάδας υπολογίζεται κατά μέσο όρο σε 11,7%, ενώ η αντίστοιχη συμβολή του τουρισμού στην απασχόληση υπολογίζεται στο 16,7% (Medova *et al.*, 2021). Μάλιστα, αναμενόταν ότι η χώρα θα επιτύγχανε ρεκόρ αυξήσεων ξένων ταξιδιωτών το 2018, με τον αριθμό των τελευταίων να αγγίζει τα 32 εκατομμύρια ταξιδιώτες και να παρουσιάζει σημαντική αύξηση από τον αντίστοιχο αριθμό των ετών 1998 και 2010 (6,2 εκατομμύρια ξένοι ταξιδιώτες το 1998 και 15 εκατομμύρια ξένοι ταξιδιώτες το 2010) (Medova *et al.*, 2021). Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειωθεί ότι κανένας Ευρωπαϊκός προορισμός δεν έχει παρουσιάσει τόσο μεγάλη αύξηση στον αριθμό των επισκεπτών κατά την τελευταία δεκαετία (Medova *et al.*, 2021).

Η Ελληνική οικονομία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις τουριστικές δραστηριότητες και ειδικότερα από τα έσοδα που επιφέρει ο διεθνής τουρισμός, ο οποίος, σύμφωνα με δεδομένα της Τράπεζας της Ελλάδος, έφτασε στο ύψος των 18,2 δις. ευρώ το 2019, ποσό που αντιπροσωπεύει σχεδόν το 56% των εξαγωγών υπηρεσιών και σχεδόν το 26% των συνολικών εξαγωγών της χώρας (Mariolis *et al.*, 2020). Ως αποτέλεσμα, μία σημαντική διατάραξη του εισερχόμενου τουρισμού αναμένεται ότι θα έχει σημαντικές αρνητικές επιδράσεις στην Ελληνική οικονομία. Το γεγονός αυτό επισημάνθηκε και σε πρόσφατες οικονομικές προβλέψεις που διατυπώθηκαν για την Ελληνική οικονομία, αφενός από το Ελληνικό Υπουργείο Οικονομικών, αφετέρου από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το Υπουργείο Οικονομικών, με δεδομένο το χαμηλό ρυθμό εσόδων από τον τουρισμό, είχε εκτιμήσει μία μείωση του ΑΕΠ κατά 4,7% και μία πτώση στην απασχόληση κατά 3,6% για το 2020, ενώ στην περίπτωση που θα καθυστερούσε η άρση των περιοριστικών μέτρων, οι εκτιμήσεις αφορούσαν σε ύφεση της τάξης του 7,9% (Ministry of Finance, 2020). Από την άλλη πλευρά, οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ήταν λιγότερο αισιόδοξες και αφορούσαν σε ύφεση της τάξης του 9,7% και σε μείωση της απασχόλησης της τάξης του 3,7%, κυρίως λόγω του μεγάλου ποσοστού των Ελληνικών εξαγωγών που αντιπροσωπεύουν ο κλάδος του τουρισμού και της ναυτιλίας (European Commission, 2020).

Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποίησε η ΕΥ (2020), οι συνολικές τουριστικές αφίξεις στην Ελλάδα αναμένεται ότι θα παρουσιάσουν αύξηση της τάξης του 14,4% κατά την

περίοδο 2020, οπότε και ξέσπασε η πανδημία του Covid-19 και 2024. Αντίστοιχη αύξηση (της τάξης του 14,2%) αναμένεται και στην περίπτωση των συνολικών εσόδων από τον τουρισμό για την Ελληνική οικονομία, για την περίοδο 2020 έως 2024 (EY, 2020). Ωστόσο και στις δύο περιπτώσεις (συνολικές τουριστικές αφίξεις και συνολικά έσοδα από τον τουρισμό), τα μεγέθη του 2024 θα είναι αισθητά μικρότερα από τα αντίστοιχα μεγέθη κατά την εποχή πριν την πανδημία, δηλαδή κατά τα έτη 2017-2019 (EY, 2020). Οι εικόνες που ακολουθούν, παρουσιάζουν διαγραμματικά την αναμενόμενη εξέλιξη του αριθμού των συνολικών τουριστικών αφίξεων στην Ελλάδα έως το 2024 (Εικόνα 2) και την αναμενόμενη εξέλιξη των συνολικών εσόδων από τον τουρισμό στην Ελλάδα έως το 2024 (Εικόνα 3).

(Πηγή: EY, 2020)

Εικόνα 2 - Αναμενόμενη εξέλιξη του αριθμού των συνολικών τουριστικών αφίξεων στην Ελλάδα έως το 2024

(Πηγή: EY, 2020)

Εικόνα 3 - Αναμενόμενη εξέλιξη των συνολικών εσόδων από τον τουρισμό στην Ελλάδα έως το 2024

Η ίδια έρευνα αναφέρεται, επίσης, στις υπηρεσίες του οικοσυστήματος του τουρισμού, οι οποίες επηρεάστηκαν στο μεγαλύτερο βαθμό από την πανδημία του Covid-19. Συγκεκριμένα γίνεται αναφορά στις συνέπειες της αναστολής λειτουργίας τεσσάρων υπο-κλάδων του τουριστικού κλάδου (EY, 2020): (i) αναστολή της λειτουργίας των ξενοδοχείων, (ii) αναστολή των εφοδιαστικών αλυσίδων, (iii) αναστολή της λειτουργίας των μεταφορών και (iv) αναστολή της λειτουργίας του κλάδου εστίασης, του κλάδου της διασκέδασης και των πολιτιστικών κλάδων. Αναλυτικά (EY, 2020):

- Η αναστολή της λειτουργίας των ξενοδοχειακών μονάδων οδήγησε σε: (i) σημαντικές μειώσεις της τουριστικής ζήτησης για μελλοντικές κρατήσεις, κατ' επέκταση και σε απώλειες εσόδων, (ii) μειώσεις μισθών ή απολύσεις εργαζομένων λόγω της μείωσης στην τουριστική ζήτηση, (iii) μείωση της χρήσης των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και των δημοσιονομικών εσόδων και (iv) αρνητικό αντίκτυπο στην εκάστοτε τοπική οικονομία.
- Η αναστολή των εφοδιαστικών αλυσίδων οδήγησε σε: (i) αρνητικές συνέπειες για τον τομέα λιανικής πώλησης και την εφοδιαστική αλυσίδα του, (ii) μειώσεις μισθών ή απολύσεις εργαζομένων, (iii) περιορισμένη διαθεσιμότητα προϊόντων τόσο σε επίπεδο λιανικής όσο και σε επίπεδο χονδρικής πώλησης, (iv) μείωση των

δημοσιονομικών εσόδων και (v) αρνητικό αντίκτυπο στην εκάστοτε τοπική οικονομία.

- Η αναστολή λειτουργίας των μεταφορών οδήγησε σε: (i) σημαντικές μειώσεις στους αριθμούς των επιβατών και κατ' επέκταση στα έσοδα, λόγω των ταξιδιωτικών περιορισμών, (ii) αρνητικές συνέπειες για τους ταξιδιωτικούς πράκτορες, (iii) μείωση των κατά παραγγελία πακέτων διακοπών ή κρουαζιέρων, (iv) μειώσεις μισθών ή απολύσεις εργαζομένων, (v) πτώση των δημοσιονομικών εσόδων και (vi) αρνητικό αντίκτυπο στην εκάστοτε τοπική οικονομία.
- Η αναστολή λειτουργίας των κλάδων εστίασης, ψυχαγωγίας και πολιτισμού οδήγησε σε: (i) κλειστές επιχειρήσεις λόγω των περιοριστικών μέτρων και των μέτρων κοινωνικής αποστασιοποίησης, με σημαντικές επιπτώσεις στα εισοδήματα των επιχειρηματιών κι εργαζομένων, (ii) μειώσεις μισθών ή απολύσεις εργαζομένων, (iii) αρνητικές συνέπειες για την εφοδιαστική αλυσίδα των εν λόγω κλάδων και (iv) πτώση των δημοσιονομικών εσόδων και αρνητικές συνέπειες για την τοπική οικονομία.

3.3 Οι επιπτώσεις της πανδημίας στις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες

Αν και οι ξενοδοχειακές μονάδες μικρού και μεσαίου μεγέθους έχουν περιγραφεί με διαφορετικούς τρόπους στα πλαίσια της διεθνούς βιβλιογραφίας, μέσω της χρήσης ενός πλήθους δεικτών (Peters and Buhalis, 2013; Jaafar *et al.*, 2010), οι περισσότεροι ακαδημαϊκοί συμφωνούν ότι οι μικρομεσαίες ξενοδοχειακές μονάδες αναφέρονται σε μικρότερα ξενοδοχεία και περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, οικονομικά ξενοδοχεία και μοτέλ (Jaafar *et al.*, 2010). Οι περισσότερες μικρομεσαίες ξενοδοχειακές μονάδες είναι οικογενειακές επιχειρήσεις, τις οποίες διαχειρίζονται τα μέλη της εκάστοτε οικογένειας, αναλαμβάνοντας συλλογικά την εκτέλεση των διαφόρων εργασιών που απαιτούνται για τη λειτουργία του ξενοδοχείου (Mohamed and El Warth, 2012). Οι διαχειριστές αυτών των μονάδων είναι συνήθως μεσήλικες άνδρες, με χαμηλό εκπαιδευτικό υπόβαθρο, οι οποίοι διαθέτουν μικρή ή καθόλου εμπειρία στη βιομηχανία του τουρισμού και της φιλοξενίας (Ahmad, 2015; Jaafar *et al.*, 2010).

Λόγω του μικρότερου μεγέθους τους, των περιορισμένων πόρων (χρηματοοικονομικών, διαχειριστικών και πληροφοριακών) και των λιγότερο διαφοροποιημένων οικονομικών δραστηριοτήτων, πολλές μικρομεσαίες ξενοδοχειακές μονάδες αντιμετωπίζουν την πρόκληση της διατήρησης της επιχείρησής τους κατά τη διάρκεια των ετών (Bourletidis and Triantafyllopoulos, 2014; Peters and Buhalis, 2013). Επιπλέον, σε κάποιες αναπτυσσόμενες χώρες, οι δυσμενείς φόροι και οι υποανάπτυκτοι νομικοί και θεσμικοί μηχανισμοί, συμπεριλαμβανομένων των πολιτικών χρηματοδότησης, αποθαρρύνουν τις εν λόγω επιχειρήσεις από την περαιτέρω επέκταση της λειτουργίας τους (Ivanovic *et al.*, 2013). Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι εσωτερικές αδυναμίες των μικρομεσαίων ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, όπως οι περιορισμένες διοικητικές ικανότητες, ο μη σωστός προγραμματισμός και οι αδύναμες ικανότητες δικτύωσης και μάρκετινγκ, καθιστούν πολλές εξ' αυτών των επιχειρήσεων, ευάλωτες ως προς την αποτυχία (Mohamed and El Warth, 2012).

Η πλέον παρατηρούμενη επίπτωση μίας κρίσης στον ξενοδοχειακό κλάδο είναι η μείωση στη ζήτηση για δωμάτια, η οποία με τη σειρά της συνεπάγεται μείωση των εσόδων της επιχείρησης (Haque and Haque, 2018). Εάν μία κρίση έχει την τάση να επηρεάσει ένα μεγάλο πληθυσμό γρήγορα, όπως η κρίση της πανδημίας του Covid-19, τότε επηρεάζει σημαντικά τις μετακινήσεις εγχώριων και διεθνών ταξιδιωτών στην εκάστοτε περιοχή. Ως αποτέλεσμα, οι ξενοδοχειακές μονάδες αυτής της περιοχής, αντιμετωπίζουν μία, μεγάλης κλίμακας, ακύρωση όσον αφορά στις κρατήσεις δωματίων. Συγκεκριμένα, μετά το ξέσπασμα της πανδημίας του Covid-19, το 2019, η πληρότητα των ξενοδοχείων στην Κίνα μειώθηκε κατά 11% τον Ιανουάριο του 2020 και κατά 6% στην Ιταλία κατά το Φεβρουάριο του 2020 (Nicola *et al.*, 2020). Παράλληλα, ξενοδοχειακές μονάδες σε πολλές χώρες, όπως η Ταϊλάνδη, η Μαλαισία και οι Η.Π.Α., μεταξύ άλλων, είτε ζήτησαν από τους υπαλλήλους τους να λάβουν άδεια άνευ αποδοχών, είτε προχώρησαν σε απολύσεις (Basnyat and Sharma, 2021). Περαιτέρω, σε περιόδους κρίσεων, αρκετές ξενοδοχειακές μονάδες αναγκάζονται να κλείσουν κάποιους ορόφους, να περιορίσουν τις ώρες λειτουργίας των εγκαταστάσεων εστίασης ή/και να διακόψουν προσωρινά τη λειτουργία τους (Chen *et al.*, 2007).

Οι Basnyat and Sharma (2021) διεξήγαγαν έρευνα προκειμένου να μελετήσουν τις επιπτώσεις της κρίσης του Covid-19 στις μικρού και μεσαίου μεγέθους ξενοδοχειακές μονάδες που δραστηριοποιούνται στο Νεπάλ. Συλλέγοντας δεδομένα μέσω ημι-δομημένων συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν με 15 ξενοδόχους κατά τη διάρκεια της περιόδου

13/07/2020 – 29/09/2020, οι ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι μία κρίση, όπως η πανδημία του Covid-19, αυξάνει την ευπάθεια των μικρομεσαίων ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, καθώς αποδυναμώνεται η οικονομική τους κατάσταση και περιορίζεται η αυτο-εκτιμησή τους. Επιπλέον, προέκυψε ότι το αίσθημα της έλλειψης ηθικής και οικονομικής στήριξης από την πλευρά της κυβέρνησης, αυξάνει περαιτέρω την πιθανότητα αποτυχίας μεταξύ των μικρομεσαίων ξενοδοχειακών επιχειρήσεων (Basnyat and Sharma, 2021).

Νωρίτερα, οι Jiang and Wen (2020) επιδίωξαν να εξερευνήσουν την επίπτωση της πανδημίας στο μάρκετινγκ των ξενοδοχείων και στις διοικητικές πρακτικές που εφαρμόζουν τα τελευταία. Οι συγγραφείς εντόπισαν ότι, στο πλαίσιο της πανδημίας του Covid-19, διαφορετικές μορφές τεχνητής νοημοσύνης μπορεί να οδηγήσουν σε νέα πεδία έρευνας, όσον αφορά στη διοίκηση των ξενοδοχείων και τις έκτακτες υγειονομικές περιπτώσεις. Περαιτέρω, οι Jiang and Wen (2020), προτείνουν ότι οι ερευνητές, ξεπερνώντας τις παραδοσιακές απόψεις σχετικά με τις αιτίες και τις συνέπειες της υγιεινής και της καθαριότητας των ξενοδοχείων, θα πρέπει να εστιάσουν στη μελέτη των εντυπώσεων των επισκεπτών σχετικά με την καθαριότητα των επιφανειών στα ξενοδοχεία. Μία ακόμη έρευνα, η οποία διεξήχθη από τους Zhang *et al.* (2020), αποσκοπούσε στην μελέτη των επιπτώσεων του τρόπου διαχείρισης της ασφάλειας στο ξενοδοχείο, από την πλευρά της διοίκησης, στη συμπεριφορά των εργαζομένων αναφορικά με την ασφάλεια, κατά τη διάρκεια της πανδημίας του Covid-19. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας των Zhang *et al.* (2020), ο τρόπος με τον οποίον η ηγεσία του ξενοδοχείου διαχειρίζεται τα θέματα ασφαλείας επηρεάζει θετικά τη συμπεριφορά των εργαζομένων ως προς την ασφάλεια. Στο ίδιο πλαίσιο, οι Jung *et al.* (2021) εξέτασαν το βαθμό στον οποίον η εργασιακή ανασφάλεια, όπως βιώνεται από τους εργαζομένους των ξενοδοχείων, επηρεάζει σημαντικά την εργασιακή τους δέσμευση και την πρόθεσή τους να αλλάξουν εργασία. Τα ευρήματά τους υποδεικνύουν ότι οι εργαζόμενοι στα ξενοδοχεία δε χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό δέσμευσης, λόγω της εργασιακής ανασφάλειας που αισθάνονται. Παράλληλα, προέκυψε ότι ο υψηλός βαθμός δέσμευσης των εργαζομένων συμβάλλει στον περιορισμό της πιθανότητας αλλαγής εργασίας (Jung *et al.*, 2021).

Τις οικονομικές κυρίως επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19 στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις του κλάδου τουρισμού και φιλοξενίας μελέτησαν και οι Abhari *et al.* (2021), οι οποίοι επικεντρώθηκαν στην περίπτωση της Μαλαισίας. Οι συγγραφείς υιοθέτησαν μία

δευτερογενή και ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση, που βασίστηκε στην υφιστάμενη βιβλιογραφία, σε αναφορές του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, σε κυβερνητικά έγγραφα και σε ηλεκτρονικές πηγές και παρατηρήσεις αναφορικά με τις τοπικές επιχειρηματικές εμπειρίες. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης των δεδομένων τους έδειξαν ότι η εφαρμογή αποτελεσματικών στρατηγικών ανάκαμψης και η διαμόρφωση λύσεων ανθεκτικότητας και υποστηρικτικών πολιτικών, όπως το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης, το οποίο υποστηρίζεται από την κυβέρνηση, διαδραματίζουν ρόλο κριτικής σημασίας στην αποφυγή της παύσης λειτουργίας των μικρών επιχειρήσεων (Abhari *et al.*, 2021).

4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

4.1 Μεθοδολογική προσέγγιση

Ο Trochim (2006) εντοπίζει δύο ευρείες κατηγορίες μεθόδων συλλογισμού: (i) τις επαγωγικές προσεγγίσεις και (ii) τις αφαιρετικές προσεγγίσεις. Όπως εξηγεί, όταν εφαρμόζεται η επαγωγική προσέγγιση, ο ερευνητής κινείται από το γενικό προς το ειδικό, εκφράζοντας με επαγωγικό τρόπο επιχειρήματα, τα οποία στηρίζονται είτε στις προσωπικές εμπειρίες του, είτε στις παρατηρήσεις του. Από την άλλη πλευρά, όταν εφαρμόζεται η αφαιρετική προσέγγιση, ο ερευνητής κινείται από το ειδικό προς το γενικό, εκφράζονται με αφαιρετικό τρόπο επιχειρήματα, τα οποία στηρίζονται σε κανόνες ή νόμους (Trochim, 2006). Στην περίπτωση υιοθέτησης της επαγωγικής προσέγγισης, ο ερευνητής συλλέγει δεδομένα και τα χρησιμοποιεί για την παραγωγή ιδεών, ενώ στην περίπτωση υιοθέτησης της αφαιρετικής προσέγγισης, ο ερευνητής βασίζεται, αρχικά σε μία ιδέα ή ένα θεωρητικό πλαίσιο και στη συνέχεια, χρησιμοποιώντας δεδομένα, αποδέχεται ή απορρίπτει την ιδέα ή το πλαίσιο (Holloway, 1997). Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας, συλλέχθηκαν δεδομένα, τα οποία υπέστησαν στατιστική επεξεργασία με σκοπό να διερευνηθούν οι επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19 στις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες της Ελλάδας. Βάσει των παραπάνω, η εργασία κινήθηκε από το γενικό προς το ειδικό, κατά συνέπεια η αφαιρετική προσέγγιση θεωρήθηκε η πλέον κατάλληλη για την εργασία.

Οι μεθοδολογικές προσεγγίσεις διακρίνονται περαιτέρω στις εξής κατηγορίες (Kothari, 2004):

- **Περιγραφική ή αναλυτική μεθοδολογική προσέγγιση.** Όταν εφαρμόζεται η περιγραφική μεθοδολογική προσέγγιση, ο ερευνητής επιδιώκει να περιγράψει την κατάσταση των πραγμάτων ως έχει, ενώ όταν εφαρμόζεται η αναλυτική μεθοδολογική προσέγγιση, ο ερευνητής χρησιμοποιεί διαθέσιμα γεγονότα ή πληροφορίες, τα οποία αναλύει για να αξιολογήσει με κριτικό τρόπο το υλικό που διαθέτει.
- **Εφαρμοσμένη ή θεμελιώδης μεθοδολογική προσέγγιση.** Η εφαρμοσμένη μεθοδολογική προσέγγιση αποσκοπεί στην ανεύρεση λύσης σε ένα άμεσο πρόβλημα, είτε της κοινωνίας είτε ενός επιχειρηματικού οργανισμού. Αντιθέτως, η θεμελιώδης

μεθοδολογική προσέγγιση αναφέρεται, κυρίως, στη γενικοποίηση ή την ανάπτυξη μιας θεωρίας.

- **Ποιοτική ή ποσοτική μεθοδολογική προσέγγιση.** Η ποσοτική μεθοδολογική προσέγγιση βασίζεται στη συλλογή και ανάλυση αριθμητικών ή ποσοτικοποιησιμων δεδομένων, ενώ η ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση βασίζεται στη συλλογή μη αριθμητικών ή μη ποσοτικοποιησιμων δεδομένων.
- **Εννοιολογική ή εμπειρική μεθοδολογική προσέγγιση.** Η εννοιολογική μεθοδολογική προσέγγιση σχετίζεται με αφηρημένες ιδέες ή θεωρίες και χρησιμοποιείται κυρίως για την ανάπτυξη νέων ιδεών ή την επανερμηνεία υφιστάμενων ιδεών. Από την άλλη πλευρά, η εμπειρική μεθοδολογική προσέγγιση βασίζεται, αποκλειστικά, στην εμπειρία ή την παρατήρηση και δε λαμβάνει υπόψη της κάποια θεωρία ή σύστημα.

Λαμβάνοντας υπόψη τον κύριο σκοπό της εργασίας, η μεθοδολογική προσέγγιση που υιοθετήθηκε στα πλαίσια της, εμπίπτει στις κατηγορίες της περιγραφικής, θεμελιώδους, ποσοτικής κι εμπειρικής μεθοδολογικής προσέγγισης.

4.2 Ερευνητικό εργαλείο

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω της χρήσης δομημένου ερωτηματολογίου, το οποίο αναπτύχθηκε στην Ελληνική γλώσσα και παρουσιάζεται αναλυτικά στο Παράρτημα Α' της παρούσας. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε συνολικά 30 ερωτήσεις, οι οποίες κατηγοριοποιήθηκαν σε τέσσερις ενότητες. Η πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου αποτελούνταν από τέσσερις ερωτήσεις, οι οποίες αποσκοπούσαν στη συλλογή δεδομένων σχετικά με το δημογραφικό προφίλ των ερωτώμενων. Η δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου αποτελούνταν, επίσης, από τέσσερις ερωτήσεις, οι οποίες αποσκοπούσαν στη συλλογή δεδομένων σχετικά με την τρέχουσα κατάσταση της επιχειρήσης, στην οποία απασχολείται ο ερωτώμενος. Η τρίτη ενότητα του ερωτηματολογίου, η οποία περιλάμβανε εννέα ερωτήσεις εξέταζε τις οικονομικές επιπτώσεις που επέφερε η πανδημία του Covid-19 στις μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, ενώ η τέταρτη και τελευταία ενότητα του ερωτηματολογίου, η οποία περιλάμβανε 13 ερωτήσεις, εξέταζε τις λοιπές επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19 στις μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, δηλαδή τις επιπτώσεις στο προσωπικό της επιχείρησης, την εφαρμογή μέτρων υγιεινής, το επιχειρηματικό μοντέλο λειτουργίας της ξενοδοχειακής μονάδας κ.α.

Προκειμένου να διασφαλιστεί η εγκυρότητα του ερευνητικού εργαλείου και κατ' επέκταση η εγκυρότητα των αποτελεσμάτων της έρευνας, αναζητήθηκε, αρχικά, ερωτηματολόγιο το οποίο είχε χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν σε αντίστοιχη έρευνα. Όμως, η εύρεση αντίστοιχου ερωτηματολογίου δεν κατέστη δυνατή. Ως αποτέλεσμα, η ανάπτυξη των ερωτήσεων του παρόντος ερωτηματολογίου στηρίχθηκε σε ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν από συμβουλευτικές εταιρίες και λοιπούς δημόσιους ή μη φορείς για τη μελέτη των επιπτώσεων της πανδημίας του Covid-19 στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και τον ευρύτερο κλάδο του τουρισμού. Αναλυτικά, χρησιμοποιήθηκαν οι εξής εκθέσεις/ερωτηματολόγια: (i) έκθεση της εταιρίας Deloitte, με τίτλο “Hospitality Sentiment Survey (Covid-19) 2020” (<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/mu/Documents/life-sciences-health-care/mu-hc-mauritius-hospitality-survey-noexp.pdf>), (ii) ερωτηματολόγιο του φορέα “TYM Social Data Private Limited”, το οποίο μελετούσε την επίπτωση του Covid-19 στους ανθρώπους που εργάζονται στον κλάδο της φιλοξενίας (<https://www.outlineindia.com/infographics/Impact%20of%20COVID-19%20on%20Hospitality%20Sector.pdf>) και (iii) έκθεση του φορέα “Tourism Industry Aotearoa”, με τίτλο “Covid-19 Tourism Industry Survey 2020” (https://tia.org.nz/assets/1ebc4be317/COVID-19_Summary-Report.pdf).

Όσον αφορά στον τύπο των ερωτήσεων, το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε περιλαμβάνει δύο κατηγορίες ερωτήσεων. Η πρώτη κατηγορία αφορά σε ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν στην πρώτη και τη δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου. Η δεύτερη κατηγορία ερωτήσεων αφορά σε ερωτήσεις κλίμακας, δηλαδή σε ερωτήσεις, στην περίπτωση των οποίων οι απαντήσεις εκφράζονται με τη βοήθεια κλίμακας Likert πέντε βαθμίδων. Η βαθμίδα 1 της κλίμακας αντιστοιχεί στην απάντηση Καθόλου, ενώ η βαθμίδα 5 της κλίμακας αντιστοιχεί στην απάντηση σε Πολύ μεγάλο βαθμό. Οι ενδιάμεσες βαθμίδες της κλίμακας αντιστοιχούν στις εξής απαντήσεις: (i) βαθμίδα 2 = Σε μικρό βαθμό, (ii) βαθμίδα 3 = Σε μέτριο βαθμό και (iii) βαθμίδα 4 = Σε μεγάλο βαθμό. Η συγκεκριμένη κατηγορία ερωτήσεων χρησιμοποιήθηκε στην περίπτωση των ερωτήσεων της τρίτης και τέταρτης ενότητας του ερωτηματολογίου.

4.3 Δείγμα έρευνας και διαδικασία συλλογής δεδομένων

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν ιδιοκτήτες μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων που λειτουργούν στην Ελλάδα και διοικητικά στελέχη που απασχολούνται σε μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις της Ελλάδας. Η επιλογή του δείγματος πραγματοποιήθηκε τυχαία και οι ερωτώμενοι αντιπροσώπευαν διαφορετικά δημογραφικά προφίλ, όσον αφορά στο φύλο, την ηλικία και το εκπαιδευτικό τους υπόβαθρο, προκειμένου να διασφαλιστεί η αντικειμενικότητα της έρευνας.

Όσον αφορά στη διαδικασία συλλογής των δεδομένων, ο Malcolm (2011) προτείνει τη διεξαγωγή αρχικής πιλοτικής έρευνας, η οποία θα επιτρέψει στον ερευνητή να αξιολογήσει την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου καθώς και το χρόνο που απαιτείται για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου και το βαθμό στον οποίον οι ερωτήσεις είναι διατυπωμένες με σαφή και κατανοητό τρόπο. Στην περίπτωση της παρούσας εργασίας, πραγματοποιήθηκε πιλοτική έρευνα μεταξύ πέντε ερωτώμενων, οι οποίοι εξαιρέθηκαν στη συνέχεια, από την έρευνα. Με την ολοκλήρωση της πιλοτικής έρευνας, ελήφθησαν υπόψη τυχόν παρατηρήσεις των πέντε ερωτώμενων αναφορικά με το χρόνο που απαιτείται για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου και τον τρόπο, με τον οποίον είναι διατυπωμένες οι ερωτήσεις και πραγματοποιήθηκαν οι σχετικές διορθώσεις στο ερωτηματολόγιο. Κατόπιν, το ερωτηματολόγιο αναρτήθηκε στην πλατφόρμα Google Forms και διανεμήθηκε ηλεκτρονικά, είτε μέσω της αποστολής μηνύματος ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, είτε μέσω κοινοποίησης του σχετικού συνδέσμου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

4.4 Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων

Στα πλαίσια της διαδικασίας ανάλυσης των δεδομένων, πραγματοποιήθηκαν οι εξής στατιστικοί έλεγχοι: (i) ανάλυση αξιοπιστίας, (ii) περιγραφικά στατιστικά, (iii) ανάλυση συχνοτήτων και (iv) έλεγχοι t-test & anova.

Η αξιοπιστία μίας ανάλυσης αντιπροσωπεύεται από την εσωτερική συνοχή του ερευνητικού εργαλείου, δηλαδή το βαθμό στον οποίον όλες οι ερωτήσεις του ερευνητικού εργαλείου μετρούν την ίδια έννοια ή την ίδια μεταβλητή. Προκειμένου να αξιολογηθεί η εσωτερική συνοχή του παρόντος ερωτηματολογίου, χρησιμοποιήθηκε ο δείκτης Cronbach's Alpha, ο

οποίος λαμβάνει τιμές μεταξύ των τιμών 0 και 1. Όταν οι τιμές του δείκτη είναι υψηλότερες της τιμής 0,7, τότε η εσωτερική συνοχή του ερευνητικού εργαλείου θεωρείται υψηλή, ενώ όταν οι τιμές του δείκτη είναι χαμηλότερες της τιμής 0,7, τότε η εσωτερική συνοχή του ερευνητικού εργαλείου θεωρείται μέτρια ή χαμηλή.

Η ανάλυση των περιγραφικών στατιστικών αποσκοπεί στην περιγραφή των βασικών χαρακτηριστικών των δεδομένων που χρησιμοποιούνται στα πλαίσια της έρευνας. Παρέχοντας ουσιαστικά μία περίληψη του δείγματος, τα περιγραφικά στατιστικά περιγράφουν σε εύκολα διαχειρίσιμη μορφή, αυτό που δείχνουν τα δεδομένα. Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, αναλύθηκαν τα εξής περιγραφικά στατιστικά: (i) αριθμητικός μέσος, ο οποίος αντιπροσωπεύει τη μέση αξία των δεδομένων και χρησιμοποιείται συνήθως για να περιγράψει το κέντρο των δεδομένων ή το κέντρο της κατανομής τους, (ii) τυπική απόκλιση, η οποία αντιπροσωπεύει τη διασπορά των δεδομένων ή το βαθμό στον οποίον τα δεδομένα είναι διασπαρμένα γύρω από το μέσο όρο τους. Οι υψηλές τιμές της τυπικής απόκλισης αντιπροσωπεύουν μεγάλη διασπορά των δεδομένων, ενώ οι χαμηλές τιμές της τυπικής απόκλισης αντιπροσωπεύουν μικρή διασπορά των δεδομένων. (iii) διακύμανση, η οποία αντιπροσωπεύει το βαθμό στον οποίον τα δεδομένα είναι διασπαρμένα γύρω από το μέσο τους και ισούται με το τετράγωνο της τυπικής απόκλισης και (iv) τυπικό σφάλμα, το οποίο χρησιμοποιείται για να καθορίσει το βαθμό στον οποίον ο μέσος του δείγματος μπορεί να εκτιμήσει το μέσο του πληθυσμού.

Η ανάλυση συχνοτήτων χρησιμοποιείται για να εντοπιστεί ο αριθμός των φορών κατά τις οποίες μία παρατήρηση εμφανίζεται στα δεδομένα. Το μοτίβο των συχνοτήτων μίας παρατήρησης αντιπροσωπεύεται από την κατανομή της εκάστοτε μεταβλητής. Οι συχνότητες αναπαρίστανται είτε μέσω των πινάκων συχνοτήτων, είτε μέσω ιστογραμμάτων. Στην περίπτωση της παρούσας εργασίας, χρησιμοποιήθηκαν πίνακες συχνοτήτων.

Τέλος, οι έλεγχοι t-test και anova δίνουν στον ερευνητή τη δυνατότητα να συγκρίνει τις διαφορές μεταξύ δύο ή περισσότερων μεταβλητών, υποδεικνύοντας ουσιαστικά ότι τουλάχιστον δύο ομάδες ανεξάρτητων μεταβλητών είναι διαφορετικές. Στην παρούσα εργασία, οι προαναφερόμενοι έλεγχοι χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου να διαπιστωθεί εάν το δημογραφικό προφίλ των ερωτώμενων και η παρούσα κατάσταση της επιχείρησής τους επηρέασε τον τρόπο με τον οποίον απάντησαν στις ερωτήσεις της τρίτης και της τέταρτης ενότητας του ερωτηματολογίου.

5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

5.1 Προφίλ δείγματος κι επιχειρήσεων

Το δείγμα που συμμετείχε στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε, αποτέλεσαν συνολικά 62 ιδιοκτήτες μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων της Ελλάδος και διοικητικά στελέχη που απασχολούνται σε μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις της Ελλάδος. Αναλυτικά, η πλειοψηφία του δείγματος αποτελούνταν από ιδιοκτήτες μικρών ξενοδοχειακών μονάδων σε ποσοστό 54,8% του δείγματος, ενώ το υπόλοιπο 45,2% του δείγματος αποτελούνταν από διοικητικά στελέχη μικρών ξενοδοχειακών μονάδων. Η κατανομή του δείγματος ως προς την επαγγελματική ιδιότητα των συμμετεχόντων παρουσιάζεται στο Σχήμα 1 που ακολουθεί.

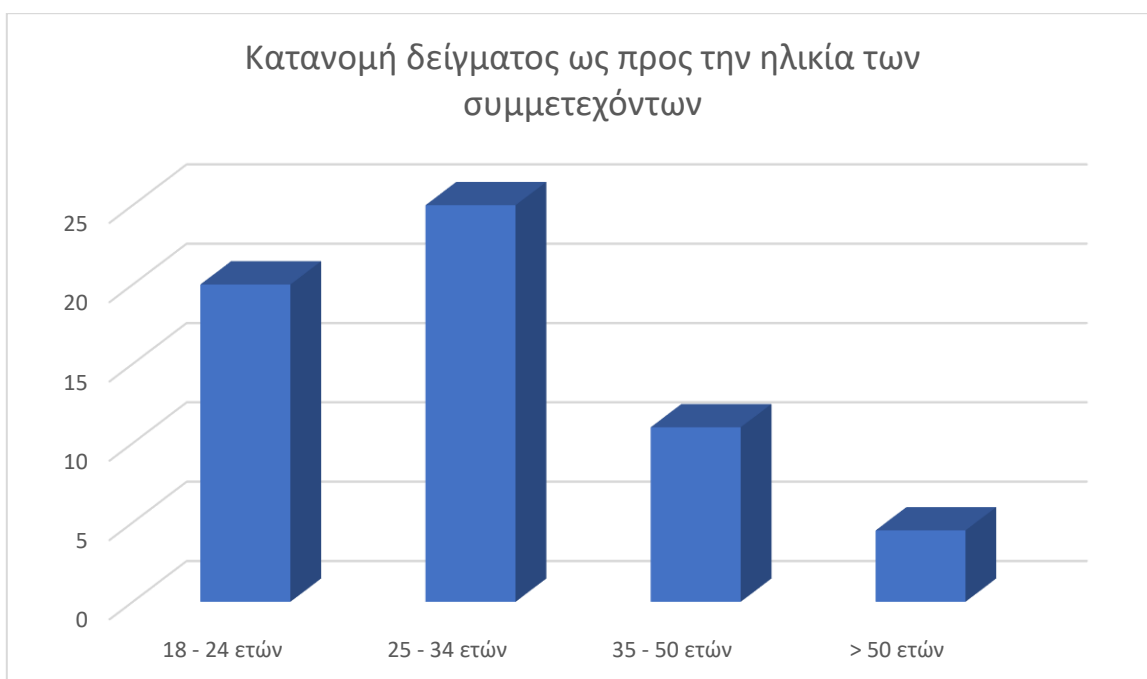
Σχήμα 1 - Κατανομή δείγματος ως προς την ιδιότητα των συμμετεχόντων

Όσον αφορά στο δημογραφικό προφίλ των ερωτώμενων, το 69,4% αυτών ήταν γυναίκες, ενώ το υπόλοιπο 30,6% αυτών ήταν άνδρες. Επιπλέον, η πλειοψηφία του δείγματος (ποσοστό 40,3%) ανήκε στην ηλικιακή κατηγορία των 25 – 34 ετών, ακολουθούμενη από τους ερωτώμενους που ανήκαν στην ηλικία των 18 – 24 ετών και οι οποίοι αντιπροσώπευαν το 32,3% του δείγματος. Το υπόλοιπο 27,4% του δείγματος αποτελούσαν οι συμμετέχοντες ηλικίας 35 – 50 ετών (ποσοστό 17,7%) και οι ερωτώμενοι ηλικίας 50 ετών και άνω (ποσοστό

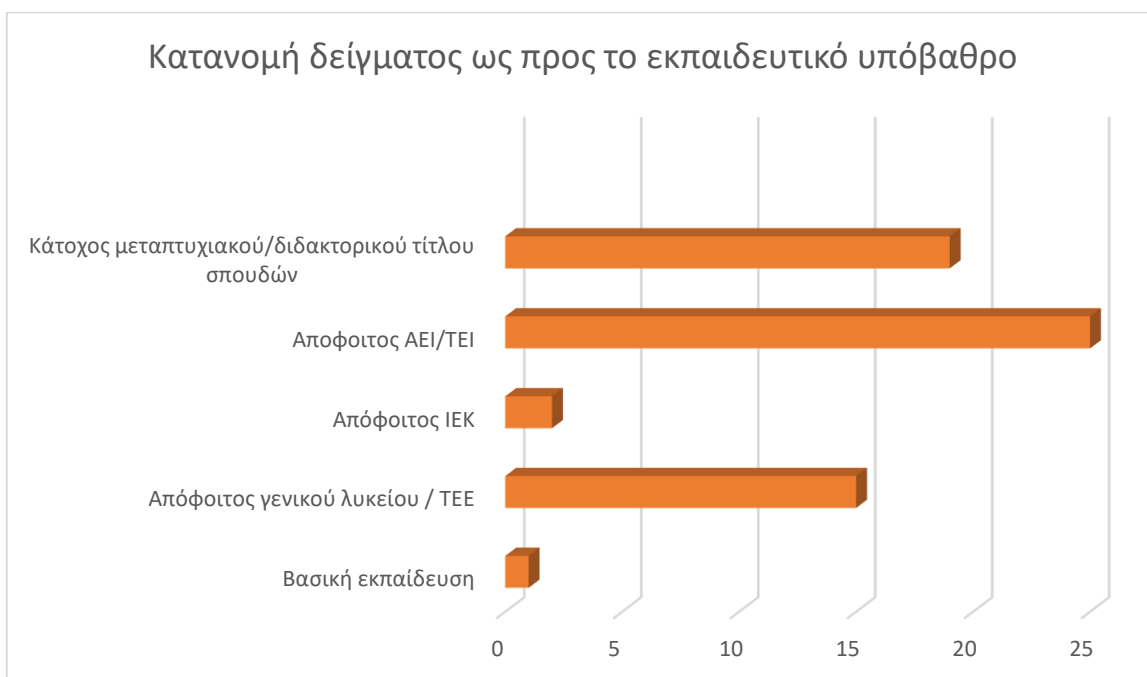
9,7%). Αντίστοιχα, ως προς το εκπαιδευτικό υπόβαθρο των συμμετεχόντων στην έρευνα, το 40,3% αυτών δήλωσαν ότι είναι απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ, ενώ το 30,6% αυτών δήλωσαν ότι είναι κάτοχοι είτε μεταπτυχιακού, είτε διδακτορικού τίτλου σπουδών. Οι απόφοιτοι γενικού λυκείου ή ΤΕΕ αντιπροσώπευαν το 24,2% του δείγματος, ενώ σημαντικά μικρότερα ήταν τα ποσοστά των ερωτώμενων που είχαν ολοκληρώσει μόνο τη βασική εκπαίδευση (1,6%) και των ερωτώμενων που ήταν απόφοιτοι ΙΕΚ (3,2%). Τα Σχήματα που ακολουθούν, παρουσιάζουν διαγραμματικά την κατανομή του δείγματος της έρευνας ως προς το φύλο, την ηλικία και το εκπαιδευτικό υπόβαθρο των ερωτώμενων.

Σχήμα 2 - Κατανομή δείγματος ως προς το φύλο των συμμετεχόντων

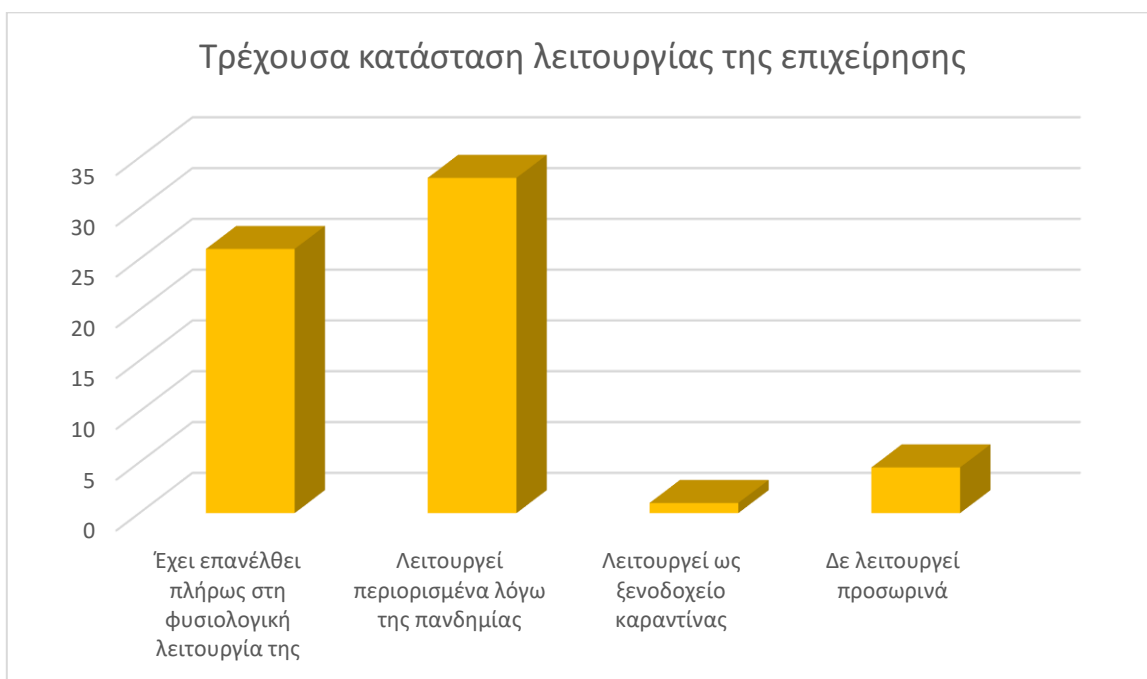

Σχήμα 3 - Κατανομή δείγματος ως προς την ηλικία των συμμετεχόντων

Σχήμα 4 - Κατανομή δείγματος ως προς το εκπαιδευτικό υπόβαθρο των συμμετεχόντων

Ως προς την τρέχουσα κατάσταση των μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, στις οποίες απασχολούνται οι συμμετέχοντες στην έρευνα, προέκυψε ότι η πλειοψηφία τους (53,2% του δείγματος) λειτουργεί περιορισμένα (πχ με μειωμένο αριθμό υπαλλήλων) λόγω της πανδημίας του Covid-19, ενώ εξίσου σημαντικό είναι το ποσοστό των επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν επανέλθει πλήρως στη φυσιολογική λειτουργία τους (41,9% του δείγματος). Παράλληλα, ένα πολύ μικρό ποσοστό του δείγματος (3,2%) του δείγματος δήλωσε ότι η ξενοδοχειακή μονάδα στην οποία απασχολείται, δε λειτουργεί προσωρινά, ενώ ένα ακόμη μικρότερο ποσοστό του δείγματος (1,6%) δήλωσε ότι η ξενοδοχειακή μονάδα στην οποία απασχολείται λειτουργεί ως ξενοδοχείο καραντίνας. Το Σχήμα 5 που ακολουθεί, παρουσιάζει διαγραμματικά την κατανομή του δείγματος ως προς την τρέχουσα κατάσταση λειτουργίας της επιχείρησης.

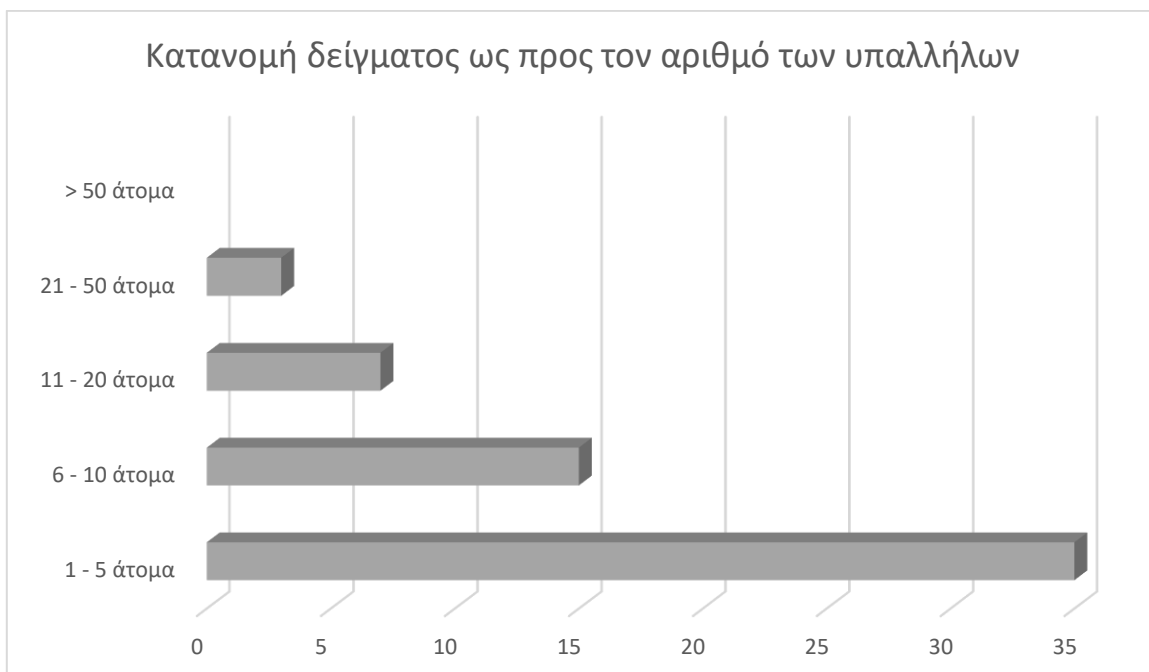
Σχήμα 5 - Κατανομή δείγματος ως προς την τρέχουσα κατάσταση λειτουργίας της επιχείρησης.

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα δήλωσαν ότι, κατά την τελευταία οικονομική χρήση, η πλειοψηφία των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων στις οποίες απασχολούνται (51,6%) δεν ήταν κερδοφόρες. Παράλληλα, η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων (80,6%) απασχόλησε, κατά την τελευταία οικονομική χρήση έως 10 άτομα (56,5% από 1 έως 5 άτομα και 24,2% από 6 έως 10 άτομα). Μικρό ήταν το ποσοστό των επιχειρήσεων, οι οποίες, κατά

την τελευταία οικονομική χρήση, απασχόλησαν από 11 έως 20 άτομα (11,3%), ενώ ιδιαίτερα μικρό ήταν το ποσοστό των επιχειρήσεων που απασχόλησαν περισσότερα από 20 άτομα (4,8% από 21 έως 50 άτομα και 3,2% περισσότερα από 50 άτομα). Τα Σχήματα 6 και 7 παρακάτω παρουσιάζουν διαγραμματικά την κατανομή του δείγματος ως προς την κερδοφορία και τον αριθμό των υπαλλήλων των επιχειρήσεων στις οποίες απασχολούνται.

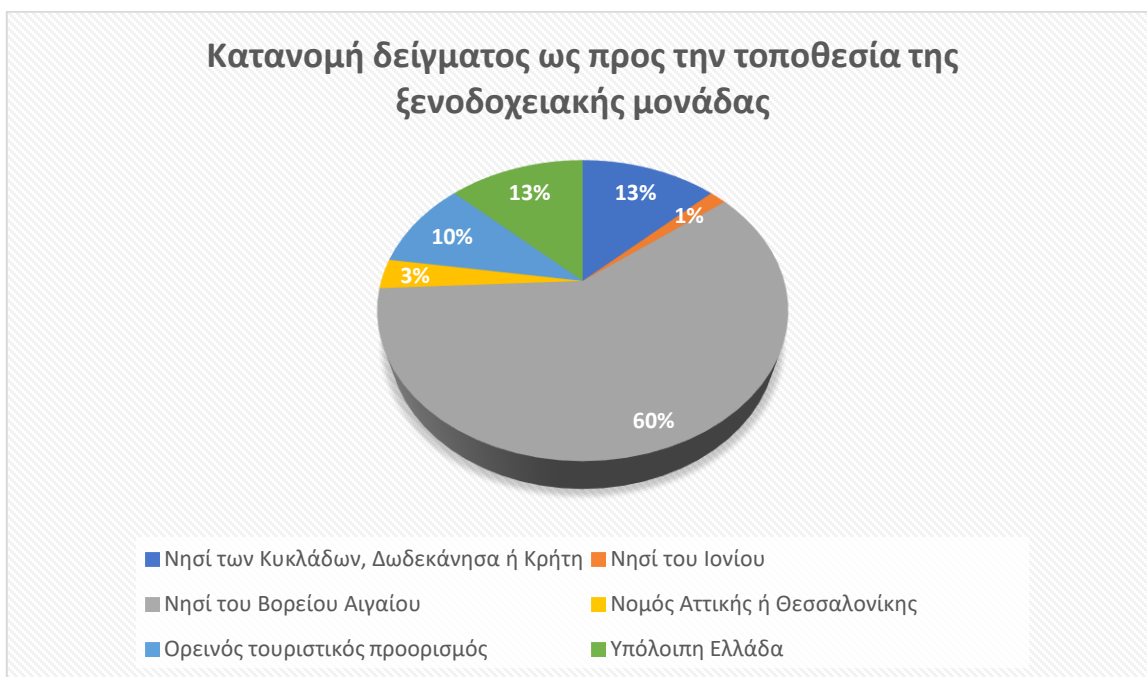

Σχήμα 6 - Κατανομή δείγματος ως προς την κερδοφορία των επιχειρήσεων

Σχήμα 7 - Κατανομή δείγματος ως προς τον αριθμό των υπαλλήλων

Τέλος, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα (59,7%) δήλωσε ότι η μικρή ξενοδοχειακή επιχείρηση, στην οποία απασχολείται, βρίσκεται σε νησί του Βορείου Αιγαίου. Ακολούθησαν οι ερωτώμενοι που δήλωσαν ότι η μικρή ξενοδοχειακή επιχείρηση στην οποία απασχολούνται, βρίσκεται σε νησί των Κυκλάδων, στα Δωδεκάνησα ή στην Κρήτη (12,9%) . Μικρότερο ήταν το ποσοστό των ερωτώμενων (9,7%), οι οποίοι απασχολούνται σε ξενοδοχειακή μονάδα που βρίσκεται σε ορεινό τουριστικό προορισμό, όπως και των ερωτώμενων που απασχολούνται σε ξενοδοχειακή μονάδα των νομών Αττικής ή Θεσσαλονίκης (3,2%) ή νησιού του Ιονίου (1,6%). Το υπόλοιπο 12,9% του δείγματος δήλωσε ότι η ξενοδοχειακή μονάδα, στην οποία απασχολείται, βρίσκεται στην υπόλοιπη Ελλάδα. Το Σχήμα 8 παρουσιάζει διαγραμματικά την κατανομή του δείγματος ως προς την τοποθεσία της ξενοδοχειακής μονάδας.

Σχήμα 8 - Κατανομή δείγματος ως προς την τοποθεσία της ξενοδοχειακής μονάδας

5.2 Αποτελέσματα ανάλυσης αξιοπιστίας

Προκειμένου να ελεγχθεί η αξιοπιστία του ερευνητικού εργαλείου της εργασίας, η ανάλυση αξιοπιστίας πραγματοποιήθηκε σε δύο στάδια. Αρχικά, πραγματοποιήθηκε ανάλυση

αξιοπιστίας για το σύνολο του ερωτηματολογίου, δηλαδή για τις ερωτήσεις και των τεσσάρων ενότητων αυτού. Εξαίρεση αποτέλεσαν οι τρεις ερωτήσεις ανοικτού τύπου που περιλαμβάνονταν στην τέταρτη ενότητα του ερωτηματολογίου, οι οποίες δεν ελήφθησαν υπόψη κατά τον έλεγχο αξιοπιστίας. Στο δεύτερο στάδιο, πραγματοποιήθηκε ανάλυση αξιοπιστίας μόνο για την τρίτη και τέταρτη ενότητα του ερωτηματολογίου, δηλαδή μόνο για τις ενότητες που εξετάζαν τις οικονομικές και λοιπές επιπτώσεις της πανδημίας στις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης αξιοπιστίας έδειξαν ότι η εσωτερική συνοχή του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε για τους σκοπούς της εργασίας, είναι αρκετά υψηλή, καθώς ο δείκτης Cronbach's Alpha έλαβε τιμή ίση με 0,851, δηλαδή τιμή αρκετά υψηλότερη της τιμής 0,7, στην περίπτωση αξιολόγησης της αξιοπιστίας του συνόλου του ερωτηματολογίου και τιμή ίση με 0,891, δηλαδή τιμή αρκετά υψηλότερη της τιμής 0,7, στην περίπτωση αξιολόγησης της αξιοπιστίας των ερωτήσεων των δύο τελευταίων ενότητων του ερωτηματολογίου. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης αξιοπιστίας παρουσιάζονται συγκεντρωντικά στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 1 - Αποτελέσματα ανάλυσης αξιοπιστίας

Cronbach's Alpha	N. of items
0,851 > 0,7	27
0,891 > 0,7	19

5.3 Περιγραφικά στατιστικά

Ο Πίνακας 2 που ακολουθεί, παρουσιάζει τα περιγραφικά στατιστικά των δύο κύριων μεταβλητών της εργασίας. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι για τους σκοπούς της εργασίας, δημιουργήθηκαν δύο βασικές μεταβλητές: (i) η μεταβλητή που αντιπροσωπεύει τις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19 στις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες της Ελλάδας και (ii) η μεταβλητή που αντιπροσωπεύει τις λοιπές επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19 στις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες της Ελλάδας. Για τη δημιουργία της μεταβλητής των οικονομικών επιπτώσεων ελήφθησαν υπόψη όλες οι ερωτήσεις της τρίτης ενότητας του ερωτηματολογίου, ενώ για τη δημιουργία της μεταβλητής των λοιπών επιπτώσεων ελήφθησαν υπόψη όλες οι ερωτήσεις της τέταρτης ενότητας του ερωτηματολογίου, πλην των τριών ερωτήσεων ανοικτού τύπου.

Από τα δεδομένα του πίνακα 2 προκύπτει ότι στην περίπτωση των ερωτήσεων της τρίτης ενότητας του ερωτηματολογίου, ο μέσος όρος των απαντήσεων κυμάνθηκε γύρω από την απάντηση 3 = Σε μέτριο βαθμό, δεδομένου ότι ο μέσος της μεταβλητής έλαβε τιμή ίση με 3,1631. Αντίστοιχα, στην περίπτωση των ερωτήσεων της τέταρτης ενότητας του ερωτηματολογίου, ο μέσος όρος των απαντήσεων κυμάνθηκε μεταξύ των απαντήσεων 2 = Σε μικρό βαθμό και 3 = Σε μέτριο βαθμό, δεδομένου ότι ο μέσος της μεταβλητής έλαβε τιμή ίση με 2,6452. Και στις δύο περιπτώσεις, η τυπική απόκλιση κυμάνθηκε μεταξύ των τιμών 0,75 και 0,80 υποδεικνύοντας μέτρια διασπορά των δεδομένων γύρω από το μέσο τους.

Πίνακας 2 - Περιγραφικά στατιστικά μεταβλητών

	Μεταβλητή οικονομικών επιπτώσεων	Μεταβλητή λοιπών επιπτώσεων
Μέσος	3,1631	2,6452
Διακύμανση	0,562	0,632
Τυπική απόκλιση	0,74975	0,79500
Τυπικό σφάλμα	0,9522	0,10097
Ελάχιστη τιμή	1,44	1,20
Μέγιστη τιμή	4,78	4,40

5.4 Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων

5.4.1 Οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας

Η πρώτη ερώτηση της τρίτης ενότητας του ερωτηματολογίου αφορούσε στο βαθμό στον οποίον η πανδημία του Covid-19 επηρέασε αρνητικά τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων στις οποίες απασχολούνται οι συμμετέχοντες στην έρευνα. Από την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε, προέκυψε ότι, στην περίπτωση της πλειοψηφίας των επιχειρήσεων, ο κύκλος εργασιών τους επηρεάστηκε αρνητικά σε μεγάλο (37,1%) ή σε πολύ μεγάλο βαθμό (24,2%). Οι επιχειρήσεις, των οποίων ο κύκλος εργασιών επηρεάστηκε αρνητικά σε μέτριο βαθμό, αντιπροσώπευαν το 25,8% του δείγματος, ενώ οι επιχειρήσεις, των οποίων ο κύκλος εργασιών επηρεάστηκε αρνητικά σε μικρό μόνο βαθμό, αντιπροσώπευαν το υπόλοιπο 12,9% του δείγματος. Παράλληλα, κανένας από τους ερωτώμενους δε δήλωσε ότι η επιχείρηση στην οποία απασχολείται δεν επηρεάστηκε καθόλου από την πανδημία του Covid-19 όσον αφορά στον κύκλο εργασιών της. Ο Πίνακας 3 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της ανάλυσης συχνοτήτων για την ερώτηση 9 του ερωτηματολογίου.

Πίνακας 3 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στον κύκλο εργασιών

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	0	0%	0%
Σε μικρό βαθμό	8	12,9%	12,9%
Σε μέτριο βαθμό	16	25,8%	38,7%
Σε μεγάλο βαθμό	23	37,1%	75,8%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	15	24,2%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Όσον αφορά στην ικανότητα των μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων να ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους έναντι των πιστωτών τους ή σε άλλες μορφές υποχρεώσεων (πχ καταβολή μισθοδοσίας, καταβολή ασφαλιστικών εισφορών κλπ), λόγω της πανδημίας του Covid-19, προέκυψε ότι αυτή επηρεάστηκε σε μέτριο έως πολύ μεγάλο βαθμό. Αναλυτικά, το 66,1% των συμμετεχόντων στην έρευνα δήλωσε ότι η ικανότητα της επιχείρησης, στην οποία απασχολούνται, να ανταποκρίνεται στις οικονομικές υποχρεώσεις της επηρεάστηκε σε μέτριο έως πολύ μεγάλο βαθμό από την πανδημία του Covid-19. Αντίθετα, το 17,7% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι η σχετική ικανότητα της επιχείρησης στην οποία απασχολείται, επηρεάστηκε σε μικρό μόνο βαθμό από την πανδημία, ενώ το 16,1% των ερωτώμενων δήλωσε ότι δεν επηρεάστηκε καθόλου. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης συχνοτήτων παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.

Πίνακας 4 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στην ικανότητα των επιχειρήσεων να ανταποκρίνονται στις οικονομικές τους υποχρεώσεις

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	10	16,1%	16,1%
Σε μικρό βαθμό	11	17,7%	33,9%
Σε μέτριο βαθμό	17	27,4%	61,3%
Σε μεγάλο βαθμό	14	22,6%	83,9%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	10	16,1%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Αντίστοιχα, προέκυψε ότι η πανδημία του Covid-19 επηρέασε αρνητικά σε σημαντικό βαθμό, τις εισπράξεις των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων, τόσο στην περίπτωση

εισπράξεων από μεμονωμένους πελάτες όσο και στην περίπτωση εισπράξεων από μεγάλους tour operators. Αναλυτικά, στην περίπτωση των εισπράξεων από μεμονωμένους πελάτες, αυτές επηρεάστηκαν αρνητικά από την πανδημία του Covid-19 σε μέτριο έως πολύ μεγάλο βαθμό, σε ποσοστό 80,6%, ενώ μόλις το 19,4% του δείγματος δήλωσε ότι οι εισπράξεις της επιχείρησης από μεμονωμένους πελάτες επηρεάστηκαν αρνητικά σε μικρό μόνο βαθμό. Στην περίπτωση των tour operators, το 79% του δείγματος δήλωσε ότι οι εισπράξεις επηρεάστηκαν αρνητικά σε μέτριο έως πολύ μεγάλο βαθμό, ενώ το 9,7% του δείγματος δήλωσε ότι οι εισπράξεις επηρεάστηκαν αρνητικά σε μικρό μόνο βαθμό. Παράλληλα, το 11,3% του δείγματος δήλωσε ότι οι εισπράξεις της επιχείρησης από μεγάλους tour operators δεν επηρεάστηκαν αρνητικά από την πανδημία. Τα σχετικά αποτελέσματα της ανάλυσης συχνοτήτων παρουσιάζονται στους πίνακες που ακολουθούν.

Πίνακας 5 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στις εισπράξεις από μεμονωμένους πελάτες

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	0	0%	0%
Σε μικρό βαθμό	12	19,4%	19,4%
Σε μέτριο βαθμό	18	29%	48,4%
Σε μεγάλο βαθμό	23	37,1%	85,5%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	9	14,5%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Πίνακας 6 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στις εισπράξεις από μεγάλους tour operators

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	7	11,3%	11,3%
Σε μικρό βαθμό	6	9,7%	21%
Σε μέτριο βαθμό	14	22,6%	43,5%
Σε μεγάλο βαθμό	19	30,6%	74,2%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	16	25,8%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης συχνοτήτων έδειξαν ότι η πανδημία του Covid-19 επηρέασε αρνητικά και τη δυνατότητα πρόσβασης των μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων σε

χρηματοδότηση. Συγκεκριμένα, το 35,5% των επιχειρήσεων επηρεάστηκε αρνητικά σε μέτριο βαθμό, το 22,6% επηρεάστηκε αρνητικά σε μεγάλο βαθμό και το 14,5% των επιχειρήσεων επηρεάστηκε αρνητικά σε πολύ μεγάλο βαθμό. Από την άλλη πλευρά, προέκυψε ότι 11,3% των επιχειρήσεων επηρεάστηκε μόνο σε μικρό βαθμό όσον αφορά στην ικανότητα πρόσβασης σε χρηματοδότηση, ενώ το 16,1% αυτών δεν επηρεάστηκε καθόλου από την πανδημία, όσον αφορά στην ικανότητα πρόσβασης σε χρηματοδότηση.

Πίνακας 7 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στην ικανότητα των επιχειρήσεων να έχουν πρόσβαση σε χρηματοδότηση

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	10	16,1%	16,1%
Σε μικρό βαθμό	7	11,3%	27,4%
Σε μέτριο βαθμό	22	35,5%	62,9%
Σε μεγάλο βαθμό	14	22,6%	85,5%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	9	14,5%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Όμοια, σημαντικά αρνητικές ήταν οι επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19 στις χρηματορροές των μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, λόγω της υποχρέωσης των τελευταίων να επιστρέψουν προκαταβολές που είχαν λάβει, εξαιτίας του lockdown που επιβλήθηκε στη χώρα. Η υποχρέωση επιστροφής των προκαταβολών επηρέασε σε μέτριο βαθμό τις χρηματορροές του 29% των επιχειρήσεων του δείγματος, σε μεγάλο βαθμό τις χρηματορροές του 21% των επιχειρήσεων του δείγματος και σε πολύ μεγάλο βαθμό τις χρηματορροές του 25,8% των επιχειρήσεων του δείγματος. Από την άλλη πλευρά, το 17,7% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι η ανάγκη επιστροφής των προκαταβολών επηρέασε αρνητικά σε μικρό μόνο βαθμό τις χρηματορροές των επιχειρήσεων, ενώ υπήρξαν τέσσερις συμμετέχοντες (6,5% του δείγματος), οι οποίοι δήλωσαν ότι η ανάγκη επιστροφής των προκαταβολών δεν επηρέασε αρνητικά τις χρηματορροές των επιχειρήσεων τους.

Πίνακας 8 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της ανάγκης επιστροφής προκαταβολών στις χρηματορροές των επιχειρήσεων

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	4	6,5%	6,4%
Σε μικρό βαθμό	11	17,7%	24,2%

Σε μέτριο βαθμό	18	29,0%	53,2%
Σε μεγάλο βαθμό	13	21,0%	74,2%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	16	25,8%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Ως προς τα οικονομικά μέτρα στήριξης των μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων που έλαβε η κυβέρνηση, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα (69,4%) δήλωσε ότι αυτά βοήθησαν σε μηδενικό ή μικρό μόνο βαθμό τις επιχειρήσεις. Το 30,6% του δείγματος δήλωσε ότι τα κυβερνητικά μέτρα στήριξης βοήθησαν τις επιχειρήσεις σε μέτριο βαθμό, ενώ μόλις το 21% του δείγματος δήλωσε ότι τα εν λόγω μέτρα στήριξης βοήθησαν τις επιχειρήσεις σε μεγάλο ή πολύ μεγάλο βαθμό.

Πίνακας 9 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τη βοήθεια που παρείχαν τα κυβερνητικά μέτρα στήριξης

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	13	21,0%	21,0%
Σε μικρό βαθμό	17	27,4%	48,4%
Σε μέτριο βαθμό	19	30,6%	79,0%
Σε μεγάλο βαθμό	8	12,9%	91,9%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	5	8,1%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Τέλος, από τα αποτελέσματα της ανάλυσης συχνοτήτων προέκυψε ότι η πανδημία του Covid-19 συνέβαλλε σε μέτριο έως σημαντικό βαθμό στην αύξηση του κόστους των παρεχόμενων, από τις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες, υπηρεσιών, ενώ παράλληλα δεν επηρέασε σημαντικά την αύξηση των τιμών πώλησης των παρεχόμενων, από τις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες, υπηρεσιών. Αναλυτικά, το 74,1% των συμμετεχόντων στην έρευνα δήλωσε ότι η πανδημία του Covid-19 συνέβαλλε στην αύξηση του κόστους των παρεχόμενων υπηρεσιών σε μέτριο έως μεγάλο βαθμό, ενώ το 6,5% αυτών δήλωσε ότι η πανδημία του Covid-19 συνέβαλλε στην αύξηση του κόστους των παρεχόμενων υπηρεσιών σε πολύ μεγάλο βαθμό. Αντίθετα, το υπόλοιπο 21% του δείγματος δήλωσε ότι η πανδημία δε συνέβαλλε καθόλου ή συνέβαλλε σε μικρό μόνο βαθμό στην αύξηση του κόστους των παρεχόμενων υπηρεσιών. Από την άλλη πλευρά, το 51,6% των συμμετεχόντων στην έρευνα δήλωσε ότι η πανδημία του Covid-19 δε συνέβαλλε καθόλου ή συνέβαλλε σε μικρό μόνο

βαθμό στην αύξηση των τιμών των υπηρεσιών που παρέχουν οι μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. Το 30,6% των ερωτώμενων δήλωσε ότι η πανδημία συνέβαλλε σε μέτριο βαθμό στην αύξηση των τιμών των υπηρεσιών, ενώ μόλις το 17,7% δήλωσε ότι η πανδημία συνέβαλλε σε μεγάλο ή πολύ μεγάλο βαθμό στην αύξηση των τιμών των προαναφερόμενων υπηρεσιών. Οι Πίνακες 10 και 11 που ακολουθούν, παρουσιάζουν συνοπτικά τα παραπάνω αποτελέσματα της ανάλυσης συχνότητας.

Πίνακας 10 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνότητας για τη συμβολή της πανδημίας στην αύξηση του κόστους των παρεχόμενων υπηρεσιών

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	1	1,6%	1,6%
Σε μικρό βαθμό	11	17,7%	19,4%
Σε μέτριο βαθμό	27	43,5%	62,9%
Σε μεγάλο βαθμό	19	30,6%	93,5%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	4	6,5%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Πίνακας 11 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνότητας για τη συμβολή της πανδημίας στην αύξηση των τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	17	27,4%	27,4%
Σε μικρό βαθμό	15	24,2%	51,6%
Σε μέτριο βαθμό	19	30,6%	82,3%
Σε μεγάλο βαθμό	10	16,1%	98,4%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	1	1,6%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

5.4.2 Λοιπές επιπτώσεις της πανδημίας

Πέραν των οικονομικών επιπτώσεων που επέφερε, η πανδημία του Covid-19 επηρέασε, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, και άλλες πτυχές της λειτουργίας των μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων. Όσον αφορά στη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, προέκυψε ότι η πανδημία δε συνέβαλλε σημαντικά στη μείωση του αριθμού των

εργαζομένων ή στην αλλαγή της φύσης των εργασιακών σχέσεων, ενώ συνέβαλλε σε μέτριο βαθμό στην αύξηση της δυσκολίας διαχείρισης των τυπικών εγγράφων που απαιτούνται για την απασχόληση εργαζομένων από άλλες χώρες. Αναλυτικά, σύμφωνα με την πλειοψηφία του δείγματος (53,2%), η πανδημία δε συνέβαλλε ή συνέβαλλε σε μικρό μόνο βαθμό στη μείωση του αριθμού των εργαζομένων στις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες. Το 24,2% του δείγματος ισχυρίστηκε ότι η πανδημία συνέβαλλε σε μέτριο βαθμό στη μείωση του αριθμού των εργαζομένων, ενώ μόλις το 22,5% ισχυρίστηκε ότι η πανδημία συνέβαλλε σε μεγάλο (17,7%) ή σε πολύ μεγάλο βαθμό (4,8%) στη μείωση του αριθμού των απασχολούμενων. Αντίστοιχα, σύμφωνα με την πλειοψηφία του δείγματος (51,6%), η πανδημία του Covid-19 δε συνέβαλλε ή συνέβαλλε σε μικρό μόνο βαθμό στην αλλαγή της φύσης των εργασιακών σχέσεων. Το 27,4% του δείγματος δήλωσε ότι η πανδημία επηρέασε σε μέτριο βαθμό τη φύση των εργασιακών σχέσεων στις μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, ενώ μόλις το 20,9% δήλωσε ότι η ανδημία επηρέασε σε μεγάλο βαθμό (16,1%) ή σε πολύ μεγάλο βαθμό (4,8%) τη φύση των εργασιακών σχέσεων.

Πίνακας 12 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στη μείωση του αριθμού των εργαζομένων

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	15	24,2%	24,2%
Σε μικρό βαθμό	18	29,0%	53,2%
Σε μέτριο βαθμό	15	24,2%	77,4%
Σε μεγάλο βαθμό	11	17,7%	95,2%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	3	4,8%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Πίνακας 13 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στη φύση των εργασιακών σχέσεων

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	14	22,6%	22,6%
Σε μικρό βαθμό	18	29,0%	51,6%
Σε μέτριο βαθμό	17	27,4%	79,0%
Σε μεγάλο βαθμό	10	16,1%	95,2%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	3	4,8%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Από την άλλη πλευρά, προέκυψε ότι η πανδημία του Covid-19 συνέβαλλε σε μεγαλύτερο βαθμό στην αύξηση της δυσκολίας διαχείρισης των τυπικών εγγράφων που απαιτούνται για την απασχόληση εργαζομένων από ξένες χώρες. Σύμφωνα με το 40,3% του δείγματος, η δυσκολία διαχείρισης των προαναφερόμενων εγγράφων αυξήθηκε σε μηδενικό ή σε μικρό μόνο βαθμό, ωστόσο το υπόλοιπο 59,7% του δείγματος υποστήριξε ότι η δυσκολία διαχείρισης των εγγράφων αυξήθηκε σε τουλάχιστον μέτριο βαθμό (19,4% σε μέτριο βαθμό, 19,4% σε μεγάλο βαθμό και 21% σε πολύ μεγάλο βαθμό).

Πίνακας 14 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στη διαχείριση εγγράφων για απασχόληση προσωπικού από ξένες χώρες

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	14	22,6%	22,6%
Σε μικρό βαθμό	11	17,7%	40,3%
Σε μέτριο βαθμό	12	19,4%	59,7%
Σε μεγάλο βαθμό	12	19,4%	79,0%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	13	21,0%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Επιπλέον, προέκυψε από την ανάλυση, ότι η πανδημία του Covid-19 επηρέασε αρνητικά σε μέτριο προς μικρό βαθμό, την εκτέλεση χειμερινών δραστηριοτήτων συντήρησης των ξενοδοχειακών μονάδων καθώς το 67,7% του δείγματος της έρευνας δήλωσε ότι η εκτέλεση των χειμερινών εργασιών συντήρησης κατέστη δυσκολότερη λόγω της πανδημίας σε μηδενικό ή μέτριο βαθμό. Από την άλλη πλευρά, μόλις το 32,3% δήλωσε ότι η πανδημία του Covid-19 επηρέασε σε μεγάλο βαθμό (24,2%) ή σε πολύ μεγάλο βαθμό (8,1%) την εκτέλεση των χειμερινών εργασιών συντήρησης της εκάστοτε μονάδας.

Πίνακας 15 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνοτήτων για τις επιπτώσεις της πανδημίας στην εκτέλεση χειμερινών εργασιών συντήρησης των ξενοδοχειακών μονάδων

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	13	21,0%	21,0%
Σε μικρό βαθμό	11	17,7%	38,7%
Σε μέτριο βαθμό	18	29,0%	67,7%
Σε μεγάλο βαθμό	15	24,2%	91,9%

Σε πολύ μεγάλο βαθμό	5	8,1%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Όμοια, προέκυψε ότι η υποχρέωση των μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων να λαμβάνουν συγκεκριμένα μέτρα υγιεινής και ασφάλειας, στα πλαίσια της πανδημίας του Covid-19, δεν επηρέασε σημαντικά και αρνητικά τον τρόπο λειτουργίας τους. Αναλυτικά, σύμφωνα με το 58,1% του δείγματος της έρευνας, η λειτουργία των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων επηρεάστηκε αρνητικά σε μηδενικό ή μικρό μόνο βαθμό, ενώ σύμφωνα με το 21% του δείγματος της έρευνας, η λειτουργία των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων επηρεάστηκε αρνητικά σε μέτριο βαθμό. Σημαντικότερη θεωρήθηκε η αρνητική επίδραση της πανδημίας από το 21% του δείγματος, καθώς το 12,9% δήλωσε ότι η υποχρέωση μέτρων υγιεινής και ασφάλειας επηρέασε αρνητικά τη λειτουργία των επιχειρήσεων σε μεγάλο βαθμό και το 8,1% δήλωσε ότι την επηρέασε αρνητικά σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Πίνακας 16 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνότητας για τις επιπτώσεις της υποχρέωσης τήρησης μέτρων υγιεινής στη λειτουργία των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	25	40,3%	40,3%
Σε μικρό βαθμό	11	17,7%	58,1%
Σε μέτριο βαθμό	13	21,0%	79,0%
Σε μεγάλο βαθμό	8	12,9%	91,9%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	5	8,1%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Ως προς τον τρόπο με τον οποίον η λειτουργία των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων επηρεάστηκε αρνητικά από την υποχρέωση τήρησης μέτρων υγιεινής και ασφάλειας, οι συμμετέχοντες στην έρευνα αναφέρθηκαν μεταξύ άλλων, στα εξής: (i) μείωση του αριθμού των τραπεζιών στα εστιατόρια, γεγονός το οποίο συμβάλλει στη μείωση του αριθμού των πελατών που μπορούν να εξυπηρετηθούν και κατ' επέκταση σε μείωση των εσόδων της επιχείρησης, (ii) αύξηση του κόστους προμήθειας απολυμαντικών και αύξηση του κόστους για τον καθαρισμό της μονάδας, λόγω αύξησης των εργατοωρών που απαιτούνται, (iii) μείωση του αριθμού των πελατών λόγω των αυστηρών υγειονομικών πρωτοκόλλων, (iv) αύξηση του χρόνου που απαιτείται για τον καθαρισμό και την απολύμανση των χώρων της

ξενοδοχειακής μονάδας, γεγονός που συνεπάγεται αύξηση του λειτουργικού κόστους της και (v) μεγαλύτερη αποστασιοποίηση από τους πελάτες, γεγονός που επηρεάζει τη σχέση της επιχείρησης μαζί τους.

Όσον αφορά στην αλλαγή της σύνθεσης των επισκεπτών στις μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, προέκυψε ότι η πανδημία του Covid-19 συνέβαλλε σε τουλάχιστον μέτριο βαθμό στη μείωση του αριθμού των ξένων επισκεπτών σε αυτές, ενώ συνέβαλλε σε έως μέτριο βαθμό στη μείωση του αριθμού των Ελλήνων επισκεπτών. Αναλυτικά, το 74,1% του δείγματος της έρευνας δήλωσε ότι η πανδημία συνέβαλλε σε μέτριο έως πολύ μεγάλο βαθμό, στη μείωση του αριθμού των ξένων επισκεπτών στις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες, ενώ μόλις το 25,8% του δείγματος δήλωσε ότι η πανδημία συνέβαλλε σε μηδενικό ή μικρό βαθμό στη μείωση των ξένων επισκεπτών. Από την άλλη πλευρά, το 71% του δείγματος της έρευνας ισχυρίστηκε ότι η πανδημία συνέβαλλε σε μηδενικό έως μέτριο βαθμό στη μείωση του αριθμού των Ελλήνων επισκεπτών στις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες, ενώ μόλις το 29% του δείγματος ισχυρίστηκε ότι η πανδημία συνέβαλλε σε τουλάχιστον μεγάλο βαθμό στη μείωση του αριθμού των Ελλήνων επισκεπτών.

Πίνακας 17 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνότητας για τις επιπτώσεις της πανδημίας στη μείωση του αριθμού των ξένων επισκεπτών στις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	6	9,7%	9,7%
Σε μικρό βαθμό	10	16,1%	25,8%
Σε μέτριο βαθμό	19	30,6%	56,5%
Σε μεγάλο βαθμό	17	27,4%	83,9%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	10	16,1%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Πίνακας 18 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνότητας για τις επιπτώσεις της πανδημίας στη μείωση του αριθμού των Ελλήνων επισκεπτών στις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες.

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	14	22,6%	22,6%
Σε μικρό βαθμό	16	25,8%	48,4%
Σε μέτριο βαθμό	14	22,6%	71,0%
Σε μεγάλο βαθμό	15	24,2%	95,2%

Σε πολύ μεγάλο βαθμό	3	4,8%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Απόκλιση παρατηρήθηκε στις απόψεις των ερωτώμενων όσον αφορά στον τρόπο με τον οποίον η πανδημία του Covid-19 ανάγκασε τις μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις να προσαρμόσουν το επιχειρηματικό τους μοντέλο και τις υιοθετούμενες ενέργειες μάρκετινγκ. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το 45,2% των συμμετεχόντων στην έρευνα δήλωσε ότι η πανδημία επηρέασε σε μηδενικό ή μικρό μόνο βαθμό είτε το επιχειρηματικό μοντέλο, είτε τις δράσεις μάρκετινγκ των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων. Από την άλλη πλευρά, σχεδόν αντίστοιχο (54,8%) ήταν το ποσοστό των ερωτώμενων που δήλωσαν ότι η πανδημία επηρέασε σε τουλάχιστον μέτριο βαθμό το επιχειρηματικό μοντέλο ή τις δραστηριότητες μάρκετινγκ των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων. Στην περίπτωση του επιχειρηματικού μοντέλου, το 29% του δείγματος δήλωσε ότι αυτό επηρεάστηκε σε μέτριο βαθμό και το 25,8% του δείγματος δήλωσε ότι αυτό επηρεάστηκε σε τουλάχιστον μεγάλο βαθμό, ενώ στην περίπτωση των ενεργειών μάρκετινγκ, το 25,8% του δείγματος δήλωσε ότι αυτές επηρεάστηκαν σε μέτριο βαθμό και το 29,1% του δείγματος δήλωσε ότι αυτές επηρεάστηκαν σε τουλάχιστον μεγάλο βαθμό.

Πίνακας 19 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνότητας για τις επιπτώσεις της πανδημίας στο επιχειρηματικό μοντέλο των μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	22	35,5%	35,5%
Σε μικρό βαθμό	6	9,7%	45,2%
Σε μέτριο βαθμό	18	29,0%	74,2%
Σε μεγάλο βαθμό	9	14,5%	88,7%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	7	11,3%	88,7%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Ειδικότερα, όσον αφορά στις αλλαγές που επήλθαν στο επιχειρηματικό μοντέλο των μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων λόγω της πανδημίας, οι συμμετέχοντες στην έρευνα αναφέρθηκαν, μεταξύ άλλων, στις εξής: (i) πραγματοποίηση κρατήσεων χωρίς την υποχρέωση προκαταβολής από την πλευρά του πελάτη, (ii) επένδυση στην προσέλευση Ελλήνων τουριστών, καθώς ο αριθμός τους αυξήθηκε, σε αντίθεση με τον αριθμό των ξένων

τουριστών, ο οποίος μειώθηκε και (iii) αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας της επιχείρησης λόγω της υποχρέωσης τήρησης νέων μέτρων και υγειονομικών πρωτοκόλλων.

Πίνακας 20 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνότητας για τις επιπτώσεις της πανδημίας στις ενέργειες μάρκετινγκ των μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	22	35,5%	45,5%
Σε μικρό βαθμό	6	9,7%	45,2%
Σε μέτριο βαθμό	16	25,8%	71,0%
Σε μεγάλο βαθμό	13	21,0%	91,9%
Σε πολύ μεγάλο βαθμό	5	8,1%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

Πιο αναλυτικά, οι αλλαγές στις ενέργειες μάρκετινγκ, στις οποίες προχώρησαν οι μικρές ξενοδοχειακές μονάδες, περιλάμβαναν, μεταξύ άλλων τις εξής: (i) αύξηση της έκθεσης της επιχείρησης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, (ii) αύξηση του αριθμού των διαθέσιμων προσφορών, (iii) αλλαγή της πολιτικής ακυρώσεων με σκοπό την προσέλκυση μεγαλύτερου όγκου πελατών και (iv) προβολή της αυστηρής τήρησης των υγειονομικών πρωτοκόλλων.

Τέλος, ενθαρρυντικά είναι τα δεδομένα που προκύπτουν από την έρευνα καθώς το 58,1% των συμμετεχόντων σε αυτήν, δήλωσαν ότι η πιθανότητα να μην επιβιώσει η ξενοδοχειακή επιχείρηση, στην οποία απασχολούνται, λόγω της πανδημίας του Covid-19 είναι μηδενική (32,3%) ή πολύ μικρή (25,8%). Το 21% του δείγματος δήλωσε ότι η πιθανότητα είναι μέτρια, ενώ λιγότερο αισιόδοξο εμφανίστηκε το 20,9% του δείγματος, το οποίο δήλωσε ότι η πιθανότητα να μην επιβιώσει η ξενοδοχειακή μονάδα στην οποία απασχολείται, είναι είτε μεγάλη (17,7%), είτε πολύ μεγάλη (3,2%).

Πίνακας 21 - Αποτελέσματα ανάλυσης συχνότητας για την πιθανότητα μη επιβίωσης των επιχειρήσεων λόγω της πανδημίας

	Συχνότητα	Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	20	32,3%	32,3%
Σε μικρό βαθμό	16	25,8%	58,1%
Σε μέτριο βαθμό	13	21,0%	79,0%
Σε μεγάλο βαθμό	11	17,7%	96,8%

Σε πολύ μεγάλο βαθμό	2	3,2%	100,0%
Σύνολο	62	100,0%	100,0%

5.5 Αποτελέσματα ελέγχων T-test & Anova

Η διενέργεια των ελέγχων T-test και Anova αποσκοπούσε στον εντοπισμό του βαθμού στον οποίον το δημογραφικό προφίλ των ερωτώμενων και η τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης στην οποία απασχολούνται, επηρέασαν τον τρόπο με τον οποίον απάντησαν στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε επίπεδο μεταβλητών, δηλαδή εξετάστηκε ο βαθμός στον οποίον το δημογραφικό προφίλ των ερωτώμενων και η τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης στην οποία απασχολούνται, επηρέασαν τις απόψεις τους σχετικά με τις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας και τις λοιπές επιπτώσεις της πανδημίας.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης, τα οποία παρουσιάζονται αναλυτικά στο Παράρτημα Β' της παρούσας, έδειξαν ότι το δημογραφικό προφίλ των συμμετεχόντων στην έρευνα δεν επηρέασε με στατιστικά σημαντικό τρόπο τις απαντήσεις τους. Όσον αφορά στην κατάσταση της επιχείρησης, στην οποία απασχολείται ο εκάστοτε ερωτώμενος, προέκυψε ότι μόνο δύο παράγοντες επηρέασαν με στατιστικά σημαντικό τρόπο τις απαντήσεις των ερωτώμενων: (i) ο πρώτος παράγοντας αφορά στην τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης (πλήρης επαναφορά στη φυσιολογική λειτουργία, περιορισμένη λειτουργία κλπ) και (ii) ο δεύτερος παράγοντας αφορά στην κερδοφορία ή μη της επιχείρησης κατά την τελευταία οικονομική χρήση. Στην πρώτη περίπτωση, προκύπτει ότι οι ερωτώμενοι που απασχολούνται σε επιχείρηση, η οποία έχει επανέλθει πλήρως στη φυσιολογική λειτουργία της χαρακτήρισαν ως μικρό ή μέσο το βαθμό της αρνητικής επίδρασης της πανδημίας στην οικονομική κατάσταση των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων. Παράλληλα, οι ερωτώμενοι που απασχολούνται σε επιχείρηση, η οποία λειτουργεί περιορισμένα, χαρακτήρισαν ως μέσο ή μεγάλο το βαθμό της αρνητικής επίδρασης της πανδημίας στην οικονομική κατάσταση των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων. Όσον αφορά στη δεύτερη περίπτωση, προέκυψε ότι οι ερωτώμενοι που απασχολούνται σε ξενοδοχειακή επιχείρηση που δεν ήταν κερδοφόρα κατά την τελευταία οικονομική χρήση, χαρακτήρισαν ως μέτρια προς μεγάλη την αρνητική επίδραση της πανδημίας στην οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων. Από την άλλη πλευρά, οι ερωτώμενοι που απασχολούνται σε ξενοδοχειακή επιχείρηση που ήταν

κερδοφόρα κατά την τελευταία οικονομική χρήση, χαρακτήρισαν ως μικρή προς μέτρια την αρνητική επίδραση της πανδημίας στην οικονομική κατάσταση της επιχείρησης.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.1 Σύνοψη αποτελεσμάτων

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να μελετήσει τις επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19 στις μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις της Ελλάδας, τόσο σε οικονομικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο γενικότερης λειτουργίας της ξενοδοχειακής μονάδας. Για τους σκοπούς της εργασίας, αναπτύχθηκε δομημένο ερωτηματολόγιο, το οποίο διανεμήθηκε σε ιδιοκτήτες μικρών ξενοδοχειακών μονάδων της Ελλάδος και σε διοικητικά στελέχη που απασχολούνται στον κλάδο των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων της Ελλάδος.

Ένα από τα κυριότερα συμπεράσματα της εργασίας αφορά στις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19 στις μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις της Ελλάδας. Αναλυτικά, προέκυψε ότι η πανδημία του Covid-19 επηρέασε αρνητικά και σε σημαντικό βαθμό τον κύκλο εργασιών των ξενοδοχειακών μονάδων καθώς και την ικανότητα τους να ανταποκρίνονται στις οικονομικής φύσης υποχρεώσεις τους, όπως η καταβολή της μισθοδοσίας και των ασφαλιστικών και λοιπών εισφορών. Αρνητικές και σημαντικής έκτασης προέκυψε ότι ήταν οι επιπτώσεις της πανδημίας και στις εισπράξεις των επιχειρήσεων, τόσο από μεμονωμένους πελάτες όσο και από μεγάλους tour operators, ενώ μέτριας προς μεγάλης έκτασης ήταν οι αρνητικές επιπτώσεις της πανδημίας στην ικανότητα των επιχειρήσεων να έχουν πρόσβαση σε χρηματοδότηση. Παράλληλα, προέκυψε ότι η υποχρέωση των επιχειρήσεων να προχωρήσουν σε επιστροφές προκαταβολών, λόγω της επιβολής lockdown επηρέασε αρνητικά τις χρηματοροές τους σε μέτριο προς πολύ μεγάλο βαθμό, όταν τα οικονομικά μέτρα στήριξης που έλαβε η κυβέρνηση δε συνέβαλλαν ουσιαστικά στην αντιμετώπιση του προβλήματος. Τέλος, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εργασίας, η πανδημία συνέβαλε σε μέτριο προς μεγάλο βαθμό στην αύξηση του κόστους των παρεχόμενων, από τις ξενοδοχειακές μονάδες, παρεχόμενων υπηρεσιών, ενώ η αντίστοιχη συμβολή της στην αύξηση των τιμών παροχής των υπηρεσιών από τις ξενοδοχειακές μονάδες εκτιμάται σε μηδενική έως μέτρια.

Όσον αφορά στις λοιπές επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19 στη λειτουργία των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων, προέκυψε ότι η πανδημία επηρέασε αρνητικά τον αριθμό των εργαζομένων και τη φύση των εργασιακών σχέσεων, όχι όμως σε σημαντικό βαθμό. Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία του δείγματος δήλωσε ότι ο αριθμός των εργαζομένων

μειώθηκε σε μηδενικό ή μικρό μόνο βαθμό εξ' αιτίας της πανδημίας και η φύση των εργασιακών σχέσεων μεταβλήθηκε επίσης σε μηδενικό ή μικρό βαθμό εξ' αιτίας της πανδημίας. Από την άλλη πλευρά όμως, εντοπίστηκαν εντονότερες αρνητικές επιπτώσεις της πανδημίας όσον αφορά στη δυσκολία διαχείρισης των τυπικών εγγράφων που απαιτούνται για την απασχόληση εργαζομένων από χώρες του εξωτερικού. Παράλληλα, τα αποτελέσματα της εργασίας έδειξαν ότι η πανδημία επηρέασε αρνητικά σε μέτριο προς μεγάλο βαθμό την ικανότητα των επιχειρήσεων να εκτελέσουν χειμερινές εργασίες συντήρησης των ξενοδοχειακών μονάδων, όμως η λειτουργία τους επηρεάστηκε αρνητικά σε μικρό μόνο βαθμό εξ' αιτίας της υποχρέωσης τήρησης μέτρων υγιεινής και ασφάλειας.

Όσον αφορά στη σύνθεση των επισκεπτών των ξενοδοχειακών μονάδων, η πανδημία του Covid-19 είχε ως αποτέλεσμα να μειωθεί σε σημαντικό βαθμό ο αριθμός των ξένων επισκεπτών αλλά να μην επηρεαστεί σημαντικά ο αριθμός των Ελλήνων επισκεπτών στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. Στο ίδιο πλαίσιο, η πλειοψηφία των επιχειρήσεων δεν προχώρησε σε προσαρμογή του επιχειρηματικού μοντέλου λειτουργία της ή των ενεργειών μάρκετινγκ που εφάρμοζε στα δεδομένα της πανδημίας, ή προχώρησε σε μικρή προς μέτρια προσαρμογή αυτών. Εκτός των παραπάνω, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το εύρημα ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα δηλώνει ότι οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, στις οποίες απασχολούνται, δεν κινδυνεύουν ή κινδυνεύουν σε μικρό μόνο βαθμό ως προς την επιβίωσή τους, από τις επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19.

Τέλος, προέκυψε ότι η τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων, στις οποίες απασχολούνται οι ερωτώμενοι καθώς και η κερδοφορία ή μη των επιχειρήσεων κατά την τελευταία οικονομική χρήση, επηρέασαν με στατιστικά σημαντικό τρόπο, τον τρόπο με τον οποίον οι ερωτώμενοι απάντησαν στις ερωτήσεις για τις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας. Συγκεκριμένα, οι ερωτώμενοι, οι οποίοι απασχολούνται σε επιχειρήσεις που έχουν επανέλθει πλήρως στη φυσιολογική λειτουργία τους ή ήταν κερδοφόρες κατά την προηγούμενη οικονομική χρήση, αξιολογούν ως μικρό το βαθμό των αρνητικών οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας στις μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. Αντίθετα, οι ερωτώμενοι, οι οποίοι απασχολούνται σε επιχειρήσεις, που λειτουργούν περιορισμένα ή δεν ήταν κερδοφόρες κατά την προηγούμενη οικονομική χρήση, αξιολογούν ως μεγάλο το βαθμό των αρνητικών οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας στις μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις.

6.2 Σύνδεση αποτελεσμάτων με τη βιβλιογραφία

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν στα πλαίσια της εργασίας, συμφωνούν εν μέρει μόνο με τα αποτελέσματα προγενέστερων σχετικών μελετών της διεθνούς βιβλιογραφίας. Αναλυτικά, τα αποτελέσματα της εργασίας δεν επιβεβαιώνουν το συμπέρασμα του Maniga (2020), ο οποίος υποστήριξε ότι ο κλάδος του τουρισμού επηρεάστηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό από την πανδημία του Covid-19, καθώς βίωσε δραστική μείωση της ζήτησης και σημαντικές απώλειες θέσεων εργασίας σε παγκόσμιο επίπεδο, θέτοντας πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις σε κίνδυνο. Από την ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν, προέκυψε ότι η πανδημία του Covid-19 συνέβαλλε σε μικρό μόνο βαθμό στη μείωση του αριθμού των εργαζομένων στις μικρές ξενοδοχειακές μονάδες. Παράλληλα, προέκυψε ότι η πιθανότητα μη επιβίωσης των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων είναι μηδενική έως μέτρια για το 79% αυτών. Στο ίδιο πλαίσιο, η εργασία δεν επιβεβαιώνει τα αποτελέσματα των Basnyat and Sharma (2021), οι οποίοι, επίσης, εντόπισαν ότι ξενοδοχειακές μονάδες σε πολλές χώρες, όπως η Ταϊλάνδη, η Μαλαισία και οι Η.Π.Α., μεταξύ άλλων, είτε ζήτησαν από τους υπαλλήλους τους να λάβουν άδεια άνευ αποδοχών, είτε προχώρησαν σε απολύσεις.

Από την άλλη πλευρά, ο Maniga (2020) υποστήριξε ότι οι άνθρωποι είναι ενδεχομένως περισσότερο διστακτικοί να ταξιδέψουν στο εξωτερικό, γεγονός που επιβεβαιώνεται από την εργασία, δεδομένου ότι οι συμμετέχοντες στην έρευνα δήλωσαν ότι η πανδημία του Covid-19 επηρέασε αρνητικά σε μέτριο βαθμό τον αριθμό των ξένων επισκεπτών στις μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. Αντίστοιχα, τα αποτελέσματα της εργασίας, βάσει των οποίων η πλειοψηφία των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων λειτουργεί περιορισμένα (πχ με μειωμένο αριθμό υπαλλήλων) λόγω της πανδημίας του Covid-19, συμφωνούν με τα αποτελέσματα του Chen (2007), σύμφωνα με τον οποίον σε περιόδους κρίσεων, αρκετές ξενοδοχειακές μονάδες αναγκάζονται να κλείσουν κάποιους ορόφους, να περιορίσουν τις ώρες λειτουργίας των εγκαταστάσεων εστίασης ή/και να διακόψουν προσωρινά τη λειτουργία τους.

Τέλος, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εργασίας, οι μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις επηρεάστηκαν αρνητικά από την πανδημία ως προς τον κύκλο εργασιών τους, την ικανότητα τους να ανταποκρίνονται στις οικονομικές τους υποχρεώσεις, την πρόσβασή τους σε χρηματοδότηση και τις εισπράξεις τους τόσο από μεμονωμένους πελάτες, όσο και από μεγάλους tour operators. Ως εκ τούτου, τα ευρήματα της εργασίας υποστηρίζουν περαιτέρω

τα ευρήματα των Basnvat and Sharma (2021), οι οποίοι κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η πανδημία του Covid-19 συνέβαλλε στην αποδυνάμωση της οικονομικής κατάστασης των μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων.

6.3 Περιορισμοί και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Ο κυριότερος περιορισμός της εργασίας αφορά στο μέγεθος του δείγματος της έρευνας. Αναλυτικά, λόγω περιορισμένου χρόνου και περιορισμένων πόρων, το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν συνολικά 62 επιχειρηματίες και διοικητικά στελέχη που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των μικρών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων της Ελλάδας. Αν και ο βαθμός ανταπόκρισης στην έρευνα ήταν ικανοποιητικός και διασφαλίζει την αξιοπιστία των δεδομένων και κατ' επέκταση των αποτελεσμάτων της έρευνας, προτείνεται η διεξαγωγή περαιτέρω έρευνας σε μεγαλύτερο αριθμό επιχειρηματιών και στελεχών μικρών ξενοδοχειακών μονάδων, προκειμένου να είναι ασφαλέστερη η γενίκευση των αποτελεσμάτων της εργασίας στον ευρύτερο πληθυσμό.

Ένας ακόμη περιορισμός της εργασίας πηγάζει από το γεγονός ότι η πλειοψηφία του δείγματος της έρευνας (60% περίπου) απασχολείται σε μικρή ξενοδοχειακή μονάδα που λειτουργεί στην περιοχή του Βορείου Αιγαίου. Η κατανομή του δείγματος ως προς τη γεωγραφική τοποθεσία της μικρής ξενοδοχειακής μονάδας στην οποία απασχολείται, οφείλεται στο γεγονός ότι η συγγραφέας είναι ιδιοκτήτρια μικρής ξενοδοχειακής μονάδας στο νησί της Θάσου. Ως αποτέλεσμα, ο κύκλος γνωριμιών της περιλαμβάνει κυρίως επιχειρηματίες και διοικητικά στελέχη που δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Προτείνεται, λοιπόν, η διεξαγωγή περαιτέρω σχετικής έρευνας, στα πλαίσια της οποίας θα αντιπροσωπεύονται σε ικανοποιητικό βαθμό όλες οι περιοχές της Ελλάδας. Με αυτόν τον τρόπο θα διαπιστωθεί ο βαθμός στον οποίον τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούν να γενικευθούν στο σύνολο του πληθυσμού, δηλαδή στο σύνολο των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων της Ελλάδας.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Abbas, J., Mubeen, R., Iorember, P., Raza, S. and Mamorkulova, G. (2021). Exploring the impact of Covid-19 on tourism: Transformational potential and implications for a sustainable recovery of the travel and leisure industry. *Current Research in Behavioral Sciences*, 2, [online], available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666518221000206> [Accessed 14 December 2021].

Abhari, S., Jalali, A., Jaafar, M. and Tajaddini, R. (2021). The impact of Covid-19 pandemic on small businesses in tourism and hospitality industry in Malaysia. *Journal of Research in Marketing and Entrepreneurship*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print.

Ahmad, S. (2015). Entrepreneurship in the small and medium-sized hotel sector. *Current Issues in Tourism*, 18(4), pp.328-349.

Alonso-Almeida, M. and Bremser, K. (2013). Strategic responses of the Spanish hospitality sector to the financial crisis. *International Journal of Hospitality Management*, 32, pp.141-148.

Basnyat, S. and Sharma, S. (2021). Effects of Covid-19 crisis on small and medium-sized hotel operators: insights from Nepal. *Anatolia An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 32(1), pp.106-120.

Bourletidis, K. and Triantafyllopoulos, Y. (2014). SMEs survival in time of crisis: strategies, tactics and commercial success stories. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 148(2014), pp.639-644.

Brons, M., Pels, E., Nijkamp, P. and Rietveld, P. (2002). Price elasticities of demand for passenger air travel: A meta-analysis. *Journal of Air Transport Management*, 8, pp.165-175.

Camilleri, M. (2018). The tourism industry: An overview. In *Travel Marketing, Tourism Economics and the Airline Product* (Chapter 1, pp.3-27). Cham, Switzerland: Springer Nature.

Chen, M., Demir, E., Garcia-Gomez, C. and Zaremba, A. (2020). The impact of policy responses to Covid-19 on U.S. travel and leisure companies. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 1(1), [online], available at:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666957920300033> [Accessed 7 December, 2021].

Chen, M., Jang, S. and Kim, W. (2007). The impact of the SARS outbreak on Taiwanese hotel stock performance: an event-study approach. *International Journal of Hospitality Management*, 26(1), pp.200-212.

Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D. and Wanhill, S. (2008). *Tourism principles and practice*. (4th ed.). Harlow: Pearson Education Limited.

Corbet, S., O'Connell, J., Efthymiou, M., Guiomard, C. and Lucey, B. (2019). The impact of terrorism on European tourism. *Annals of Tourism Research*, 75(C), pp.1-17.

European Commission (2020). European Economic Forecast, Spring 2020, Institutional Paper 125. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

EY (2020). Covid-19 Industry pulse report: Tourism. Greece. [online], available at: https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/el_gr/ey-greece-industry-pulse-report-for-tourism-june-2020.pdf [Accessed 15 December 2021].

Farmaki, A., Miguel, C., Drotarova, M., Aleksic, A., Casni, A. and Efthymiadou, F. (2020). Impacts of Covid-19 on peer-to-peer accommodation platforms: host perceptions and responses. *International Journal of Hospitality Management*, 91, [online], available at: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7470711/> [Accessed 7 December 2021].

Ghaharian, K., Abarbanel, B., Soligo, M. and Bernhard, B. (2021). Crisis management practices in the hospitality and gambling industry during Covid-19. *International Hospitality Review*, [online], available at: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IHR-08-2020-0037/full/html> [Accessed 7 December 2021].

Gillen, D., Morrison, W. and Stuart, S. (2007). Air travel demand elasticities: concepts, issues and measurement. In Darin Lee (eds), *Advances in Airline Economics: The Economics of Airline Institutions, Operations and Marketing*. Elsevier, The Netherlands.

Gustafson, P. (2012). Managing business travel: Developments and dilemmas in corporate travel management. *Tourism Management*, 33, pp.276-284.

Haque, T. and Haque, M. (2018). The swine flu and its impacts on tourism in Brunei. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36(2018), pp.92-101.

- Hall, C. (2008). Tourism and climate change: Knowledge gaps and issues. *Tourism Recreation Research*, 33(3), pp.1-12.
- Holloway, I. (1997). *Basic concepts for qualitative research*. (eds), Oxford: Blackwell Science.
- Holloway, J. and Taylor, N. (2006). *The business of tourism*. (7th eds). London: FT/ Prentice Hall.
- Ivanovic, S., Rot, E. and Pretula, M. (2013). Small entrepreneurship in hospitality: Croatian experiences. *UTMS Journal of Economics*, 4(1), pp.27-35.
- Jaafar, M., Maideen, S. and Sukarno, S. (2010). Entrepreneurial characteristics of small and medium hotel owner-managers. *World Applied Sciences Journal*, 10, pp.54-62.
- Jafari, J. (2002). *Encyclopedia of tourism by Jafar Jafari*. (eds). Routledge London
- Jaipuria, S., Parida, R. and Ray, P. (2021). The impact of Covid-19 on tourism sector in India. *Tourism Recreation Research*, 46(2), pp.245-260.
- Jamal, T. and Budke, C. (2020). Tourism in a world with pandemics: local-global responsibility and action. *Journal of Tourism Futures*, 6(2), [online], available at: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JTF-02-2020-0014/full/html> [Accessed 7 December 2021].
- Jiang, Y. and Wen, J. (2020). Effects of Covid-19 on hotel marketing and management: a perspective article. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 32(8), pp.2563-2573.
- Jung, H., Jung, Y. and Yoon, H. (2021). Covid-19: the effects of job insecurity on the job engagement and turnover intent of deluxe hotel employees and the moderating role of generational characteristics. *International Journal of Hospitality Management*, 92, 102703.
- Karatepe, O., Saydam, M. and Okumus, F. (2021). Covid-19 mental health problems, and their detrimental effects on hotel employees' propensity to be late for work, absenteeism and life satisfaction. *Current Issues in Tourism*, 24(7), pp.934-951.
- Kim, J., Kim, J., Lee, S. and Tang, L. (2020). Effects of epidemic disease outbreaks on financial performance of restaurants: event study method approach. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 43, pp.32-41.

- Kothari, C. (2004). *Research methodology. Methods and techniques*. (2nd eds), New Age International Publishers, New Delhi.
- Liew, S. (2020). The effect of novel coronavirus pandemic on tourism share prices. *Journal of Tourism Futures*. [online], available at: <https://mpira.ub.uni-muenchen.de/107985/> [Accessed 14 December 2021].
- Lim, W. and To, W. (2021). The economic impact of a global pandemic on the tourism economy: the case of Covid-19 and Macao's destination and gambling dependent economy. *Current Issues in Tourism*, pp.1-12.
- MacSween, S. and Canziani, B. (2021). Travel booking intentions and information searching during Covid-19. *International Hospitality Review*, [online], available at: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IHR-08-2020-0046/full/html> [Accessed 7 December 2021].
- Maniga, P. (2020). The impact of Covid-19 on tourism. [online], available at: <https://www.policycenter.ma/opinion/impact-covid-19-tourism> [Accessed 14 December 2021].
- Mariolis, T., Rodousakis, N. and Soklis, G. (2020). The Covid-19 multiplier effects of tourism on the Greek economy. *Tourism Economics*, 27(8), pp.1848-1855.
- Medova, N., Mackova, L. and Harmacek, J. (2021). The impact of Covid-19 on hospitality industry in Greece and its treasured Santorini island. *Sustainability*, 13, 7906.
- Ministry of Finance (2020). Stability Programme 2020. Hellenic Republic, Athens.
- Mohamed, H. and El Warth, M. (2012). The competition of small and medium tourism enterprises case study: Egyptian travel agencies. *International Journal of Hospitality and Tourism Systems*, 5(2), pp.25-35.
- Nicola, M., Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., Al-Jabor, A., Iosifidis, C., Agha, M. and Agha, R. (2020). The socio-economic implications of the coronavirus and Covid-19 pandemic: A review. *International Journal of Surgery*, 78, pp.185-193.
- Peters, M. and Buhalis, D. (2013). SMEs in tourism destinations. In C. Costa, E. Panyik & D. Buhalis (Eds.), *Trends in European Tourism Planning and Organization* (pp.92-101). Channel View Publications.

- Peterson, R. and DiPietro, R. (2021). Exploring the impact of the Covid-19 pandemic on the perceptions and sentiments of tourism employees: evidence from a small island tourism economy in the Caribbean. *International Hospitality Review*, [online], available at: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IHR-10-2020-0063/full/html> [Accessed 7 December 2021].
- Russo, A. (2002). The “vicious circle” of tourism development in heritage cities. *Annals of Tourism Research*, 29(1), pp.165-182.
- Sahin, O., Salim, H., Suprun, E., Richards, R., MacAskill, S., Heilgeist, S., Rutherford, S., Stewart, R. and Beal, C. (2020). Developing a preliminary causal loop diagram for understanding the wicked complexity of the Covid-19 pandemic. *Systems*, 8(2), p.20.
- Schegg, R. and Stangl, B. (2017). Information and communication technologies in tourism 2017. *Proceedings of the International Conference*, January 24-26, Rome, Italy,
- Seabra, C., Reis, P. and Abrantes, J. (2020). The influence of terrorism in tourism arrivals: a longitudinal approach in a Mediterranean country. *Annals of Tourism Research*, [online], available at: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7148868/#> [Accessed 7 December 2021].
- Sharpley, R. (1994). *Tourism, Tourists and Society*. (eds), ELM, Huntingdon.
- Swarbrooke, J. and Horner, S. (2001). *Business Travel and Tourism*. (eds). Taylor and Francis.
- UNWTO (2020). International tourism and covid-19. [online], available at: <https://www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19> [Accessed 7 December 2021].
- Trochim, W. (2006). *The research methods knowledge base*. (2nd eds). [online], available at: <https://conjointly.com/kb/> [Accessed 29 December, 2021].
- Wieczorek-Kosmala, M. (2021). Covid-19 impact on the hospitality industry: exploratory study of financial-slack-driven risk preparedness. *International Journal of Hospitality Management*, 94(2021), 102799.
- Xiang, Y. (2013). The characteristics of independent Chinese outbound tourists. *Tourism Planning & Development*, 10(2), pp.134-148.

Ying, T., Wang, K., Liu, X., Wen, J. and Goh, E. (2020). Rethinking game consumption in tourism: a case of the 2019 novel coronavirus pneumonia outbreak in China. *Tourism Recreation Research*, 46(2), [online], available at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02508281.2020.1743048> [Accessed 7 December 2021].

Yuskel, A. (2004). Shopping experience evaluation: A case of domestic and international visitors. *Tourism Management*, 25(6), pp.751-759.

Zhang, J., Xie, C., Wang, J., Morrison, A. and Coca-Stefaniak, J. (2020). Responding to a major global crisis: the effects of hotel safety leadership on employee safety behavior during Covid-19. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 32(11), pp.3365-3389.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α' – ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ενότητα Α': Δημογραφικό προφίλ ερωτώμενων

1. Ποιο είναι το φύλο σας;

- Άνδρας
- Γυναίκα

2. Ποια είναι η ηλικία σας;

- 18 – 25 ετών
- 25 – 34 ετών
- 35 – 50 ετών
- 50 ετών και άνω

3. Ποιο είναι το εκπαιδευτικό σας υπόβαθρο;

- Βασική εκπαίδευση
- Απόφοιτος γενικού λυκείου / ΤΕΕ
- Απόφοιτος ΙΕΚ
- Απόφοιτος ΑΕΙ/ΤΕΙ
- Κάτοχος μεταπτυχιακού / διδακτορικού τίτλου σπουδών

4. Ποια είναι η θέση εργασίας σας;

- Ιδιοκτήτης μικρής ξενοδοχειακής μονάδας
- Διοικητικό στέλεχος μικρής ξενοδοχειακής μονάδας

Ενότητα Β': Τρέχουσα κατάσταση επιχείρησης

5. Πού βρίσκεται η ξενοδοχειακή μονάδα, στην οποία εργάζεστε;

- Σε νησί των Κυκλάδων, στα Δωδεκάνησα ή στην Κρήτη
- Σε νησί του Ιονίου
- Σε νησί του Βορείου Αιγαίου
- Στο νομό Αττικής ή στο νομό Θεσσαλονίκης
- Σε ορεινό τουριστικό προορισμό
- Στην υπόλοιπη Ελλάδα

6. Πόσα άτομα απασχόλησε η ξενοδοχειακή σας μονάδα κατά την τελευταία οικονομική χρήση;

- Από 1 έως 5 άτομα
- Από 6 έως 10 άτομα
- Από 11 έως 20 άτομα
- Από 21 έως 50 άτομα
- Περισσότερα από 50 άτομα

7. Ποια είναι η τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησής σας;

- Έχει επανέλθει πλήρως στη φυσιολογική λειτουργία της.
- Λειτουργεί περιορισμένα (πχ με μειωμένο αριθμό υπάλληλων) λόγω της πανδημίας του Covid-19
- Λειτουργεί ως ξενοδοχείο καραντίνας
- Δε λειτουργεί προσωρινά

8. Ήταν κερδοφόρα η επιχείρησή σας κατά την τελευταία οικονομική χρήση;

- Ναι
- Όχι

Ενότητα Γ': Οικονομικές επιπτώσεις Covid-19

9. Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά ο κύκλος εργασιών της επιχείρησής σας λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

10. Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η ικανότητά σας να ανταποκρίνεστε στις υποχρεώσεις σας έναντι των πιστωτών σας ή σε άλλες μορφές υποχρεώσεων (πχ καταβολή μισθοδοσίας, ασφαλιστικές εισφορές, ενοίκιο κλπ) λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

11. Σε τι βαθμό επηρεάστηκαν αρνητικά οι εισπράξεις της επιχείρησής σας από μεμονωμένους πελάτες λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

12. Σε τι βαθμό επηρεάστηκαν αρνητικά οι εισπράξεις της επιχείρησής σας από μεγάλους tour operators λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

13. Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η πρόσβαση της επιχείρησής σας σε χρηματοδότηση λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

14. Σε τι βαθμό επηρεάστηκαν αρνητικά οι χρηματορροές της επιχείρησής σας εξαιτίας της υποχρέωσης επιστροφής των προκαταβολών λόγω του lockdown;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

15. Σε τι βαθμό σας βοήθησαν τα οικονομικά μέτρα στήριξης που πήρε η κυβέρνηση λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

16. Σε τι βαθμό σας αυξήθηκε το κόστος των παρεχόμενων από την επιχείρησή σας υπηρεσιών λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

17. Σε τι βαθμό σας αυξήθηκαν οι τιμές των παρεχόμενων από την επιχείρησή σας υπηρεσιών λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

Ενότητα Δ': Λοιπές επιπτώσεις Covid-19

18. Σε τι βαθμό προχωρήσατε σε μείωση του αριθμού των εργαζομένων σας λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

19. Σε τι βαθμό προχωρήσατε σε μεταβολή της φύσης των εργασιακών σχέσεων των υπαλλήλων σας (πχ από πλήρη εργασία σε μερική εργασία κλπ) λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

20. Σε τι βαθμό δυσκολευτήκατε ή εξακολουθείτε να δυσκολεύεστε με τη διαχείριση των τυπικών εγγράφων που απαιτούνται για την απασχόληση εργαζομένων από άλλες χώρες, λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

21. Σε τι βαθμό δυσκολευτήκατε ή εξακολουθείτε να δυσκολεύεστε με την εκτέλεση χειμερινών εργασιών συντήρησης της ξενοδοχειακής μονάδας σας, λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

22. Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η λειτουργία της επιχείρησής σας, λόγω της υποχρέωσης τήρησης μέτρων υγιεινής και ασφάλειας κατά του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

23. Εάν στην ερώτηση (22) επιλέξατε μία εκ των απαντήσεων (2), (3), (4) και (5), παρακαλώ εξηγήστε:

.....
.....

24. Σε τι βαθμό μειώθηκε ο αριθμός των ξένων επισκεπτών στην επιχείρησή σας λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

25. Σε τι βαθμό μειώθηκε ο αριθμός των Ελλήνων επισκεπτών στην επιχείρησή σας λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

26. Σε τι βαθμό αναγκαστήκατε να προσαρμόσετε το επιχειρηματικό σας μοντέλο στα δεδομένα της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

27. Εάν στην ερώτηση (25) επιλέξατε μία εκ των απαντήσεων (2), (3), (4) και (5), παρακαλώ εξηγήστε:

.....
.....

28. Σε τι βαθμό προσαρμόσατε τυχόν ενέργειες μάρκετινγκ στα δεδομένα της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

29. Εάν στην ερώτηση (27) επιλέξατε μία εκ των απαντήσεων (2), (3), (4) και (5), παρακαλώ εξηγήστε:

.....
.....

30. Σε τι βαθμό θεωρείτε ότι είναι πιθανό να μην επιβιώσει η επιχείρησή σας λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β' – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΛΕΓΧΩΝ T-TEST & ANOVA

Πίνακας 22 - Αποτελέσματα ελέγχου t-test για το φύλο

		F	Sig.	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference
Οικονομικές επιπτώσεις	Equal variances assumed	2.756	0.102	60	0.73	-0.37005
	Equal variances not assumed			28.091	0.109	-0.37005
Λοιπές επιπτώσεις	Equal variances assumed	0.378	0.541	60	0.058	-0.41420
	Equal variances not assumed			34.411	0.062	-0.41420

Πίνακας 23 - Αποτελέσματα ελέγχου ANOVA για την ηλικία

		F	Sig.
Οικονομικές επιπτώσεις	Between groups	1.235	0.305
	Within groups		
Λοιπές επιπτώσεις	Between groups	1.747	0.167
	Within groups		

Πίνακας 24 - Αποτελέσματα ελέγχου ANOVA για την εκπαίδευση

		F	Sig.
Οικονομικές επιπτώσεις	Between groups	2.025	0.121
	Within groups		
Λοιπές επιπτώσεις	Between groups	2.215	0.096
	Within groups		

Πίνακας 25 - Αποτελέσματα ελέγχου t-test για την ιδιότητα του ερωτώμενου

		F	Sig.	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference
Οικονομικές επιπτώσεις	Equal variances assumed	0.045	0.832	60	0.762	0.05859
	Equal variances not assumed			55.900	0.764	0.05859
Λοιπές επιπτώσεις	Equal variances assumed	8.802	0.004	60	0.100	-0.33445
	Equal variances not assumed			47.011	0.112	-0.33445

Πίνακας 26 - Αποτελέσματα ελέγχου ANOVA για την τοποθεσία του ξενοδοχείου

		F	Sig.
Οικονομικές επιπτώσεις	Between groups	1.653	0.174
	Within groups		
Λοιπές επιπτώσεις	Between groups	1.210	0.317
	Within groups		

Πίνακας 27 - Αποτελέσματα ελέγχου ANOVA για τον αριθμό των απασχολούμενων

		F	Sig.
Οικονομικές επιπτώσεις	Between groups	0.091	0.985
	Within groups		
Λοιπές επιπτώσεις	Between groups	1.731	0.156
	Within groups		

Πίνακας 28 - Αποτελέσματα ελέγχου ANOVA για την τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης

		F	Sig.
Οικονομικές επιπτώσεις	Between groups	5.433	0.007
	Within groups		
Λοιπές επιπτώσεις	Between groups	3.014	0.057
	Within groups		

Πίνακας 29 - Αποτελέσματα ελέγχου t-test για την κερδοφορία της επιχείρησης

		F	Sig.	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference
Οικονομικές επιπτώσεις	Equal variances assumed	0.010	0.920	60	0.000	0.73218
	Equal variances not assumed			59.999	0.000	0.73218
Λοιπές επιπτώσεις	Equal variances assumed	0.216	0.644	60	0.061	0.37812
	Equal variances not assumed			59.883	0.061	0.37812